

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

NEGRAŽU IR PAVOJINGA – **Petras Maksimavičius** 3

MŪSŲ INTERVIU

„MES TURIM ŠIRDIS IR MUMS SKAUDU, NEPAPRASTAI SKAUDU MATYTI MIRŠTANČIUS NUO COVID-19 IR TUO PAČIU KLAUSYTI ATSLIEPIMŲ, KAD VIRUSO NĖRA, O SKIEPAI TAI NUODAI“ – **Jurgita Stankauskaitė** 5

KULTŪROS BARUOSE

„POPIETĖ SU DAINA“ PUNSKĖ – **Božena Bobinienė** 8
 JAU NERIMSTA MŪSŲ KOJOS – REIK PRADĖTI „RAITAKOJĮ“! – **Asta Pečiulienė** 10

ŠVIETIMAS

EKSKURSIJA Į KAUNĄ – **Vaiva Vaicekauskaitė** 14
 SEINAI 1918–1920 M. LIETUVIŲ IR LENKŲ KONFLIKTE DĖL SIENŲ IR TARPTAUTINĖS POLITIKOS LABIRINTUOSE – **Bronius Makauskas** 15

KNYGŲ LENTYNOJE

LEGENDINIS PARTIZANAS J. LUKŠA – PASIAUKOJIMO TĖVYNEI
 SIMBOLIS 18

MINĖJIMAI

VYTAUTAS MAČERNIS VISADA IŠLIKS JAUNAS POETAS – **Janina Macukonienė** 21

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

IŠ PRISIMINIMŲ KRAITĖS – **Eugenija Pakutkienė** 24

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA 26

Viršeliuose:

„Balsynėlio“ dalyviai su vadove „Popietėje su daina“ (Virginijos Karčiauskienės nuotr.)

Seinų „Lietuvių namų“ vyresniųjų liaudiškų šokių grupė „Seina“ jubiliejiniam „Raitakojyje“ (Virginijos Karčiauskienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
 ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
 www.e-ausra.pl
 ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
 16-500 Sejny,
 ul. Wileńska 9
 tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
 Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
 Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
 Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
 Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2021-11-25

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
 nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
 sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
 Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
 SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
 Spraw Wewnętrznych
 i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
 gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
 ir televizijos

rėmimo fondas
 (gauta parama per
 projekto įgyven-
 dinimo laikotarpį
 – 8000 eurų).

SPAUDOS,
 RADIJO IR
 TELEVIZIJOS
 RĖMIMO
 FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Vėl koronavirusas aktyvėja. Mūsų krašte irgi daug sergančiųjų. Tačiau sprendimai šiais metais visai kitokie nei pernai – visų pirma visa visuomenė neuždaro ma namuose: vaikai eina į mokyklas, parduotuvės veikia, žmonės skuba į darbus, visa beveik kaip įprastam ligšioliniam gyvenime, gal išskyrus tai, kad turėjusieji kontaktą su sergančiuoju siunčiami į karantiną. Bet vis tiek gyvenimas tęsiasi. Greit bus dveji metai, kaip gyvename pandemijos lydimi. Ir kuo ilgiau ji užtrunka, tuo daugiau atsiranda mitų šia tema. Kartais sunku atsirinkti, kas ir kada sako tiesą, o kur tik manipuliacijos. Koronavirusas net supriešino visuomenės, ypač tose valstybėse, kur valdžia imasi prievartinių priemonių paskiepyti žmones. Šį kartą „Aušroje“ išsamiau kalbama pandemijos tema – pateikiame interviu su Seinų ligoninės kovidinių tapusio vidaus ligų skyriaus vedėja Jolanta Gudaitiene. Kartais verta pasiklausyti iš pirmų lūpų, kaip atrodo kova su šia liga, kas vyksta ligoninėse, užuot klausius nuogirdų, sklandančių visuomenėje.

Šiais metais minėjome žinomo lietuvių poezijos klasiko Vytauto Mačernio 100-ąsias gimimo metines. Tai vienas mėgstamiausių jaunimo poetų, beje, žuvęs būdamas vos 23 metų nuo atsitiktinės sviedinio skeveldros. 100-ąsias gimimo metines minime ir Lietuvos rezistencinės kovos dalyvio Juozo Lukšos-Daumanto. Prisiminkime šias dvi svarbias lietuvių tautai ir įdomias asmenybes.

Šiame „Aušros“ numeryje taip pat rasite Punske vykusių kultūrinių renginių atspindžių – Punsko lietuvių kultūros namų sokių festivalio „Raitakojis“ bei choro „Dzūkija“ ir vokalinio vaikų ansamblio „Balsynėlis“ koncerto.

Negražu ir pavojinga

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Šį straipsnį parašiau praėjusių metų kovo mėnesį. Norėjau savotiškai protestuoti prieš tai, kas tuo metu, prasidėjus Covid-19 pandemijai, vyko Lenkijos ir Vokietijos pasienyje. Jaučiau pyktį. Jeigu atsimenate, 2020 m. kovo viduryje Lenkija netikėtai uždarė sieną ir pasienyje strigo šimtai Lietuvos piliečių, kurie negalėjo grįžti namo. Laimei, netruko tai ilgai, tačiau kelios dienos ir naktys, praleistos lauke ar automobilyje, parodė, kaip staiga gali komplikotis žmogaus gyvenimas, ypač kai jis tam nebūna iš anksto pasiruošęs.

Nenusiunčiau straipsnio redakcijai, kadangi nežinojau, kuo viskas baigsis ir kuria linkme pakryps kova su pandemija. Maniau, kad tokiais atvejais, kai nuo klatingos ligos miršta žmonės, nereikėtų skubėti kritikuoti ar smerkti valdžios priimamų sprendimų. Šiandien lengviau vertinti ano meto įvykius. Kita vertus, vėl susiduriame su rimta problema, tik jau kitoje sienos atkarpoje. Nežinome, kuo baigsis įtampa Lenkijos, Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje. Gali labai blogai baigtis. Todėl šiandien vėl sunku vertinti, ar priimami sprendimai yra patys geriausi, o diplomatinės priemonės pakankamos, kad ši krizė būtų taikiai užbaigta.

Kaip bebūtų, man atrodo, kad šioje sumaištyje vėl užmirštame, jog pasienyje kenčia ne nelegalūs migrantai, o visų pirma žmonės – vyrai, moterys, vaikai... Nežinau, kaip, tačiau man atrodo, jog bent tiems silpniausiems reikėtų labiau ir greičiau padėti. Juk įvairių negandų metu panašiai kentėjo tūkstančiai

lietuvių ir lenkų. Vieną tokį pavyzdį priminsiu. Taigi 2020 m. pavasarį, dar nežinodamas, kas vyks 2021 m. pabaigoje, rašiau taip:

Sakoma, kad draugus geriausia pažinsi sudėtingose ar ekstremaliose situacijose. Čia yra nemažai tiesos. Dažniausiai tik tada, kai patenki į rimtą bėdą, pamatai, kas tau nori ištiesti pagalbos ranką. Maža to, dažnai nutinka taip, kad tos pagalbos sulauki iš tų, kurių dėmesio ar užuojautos visiškai nesitikėjai. O tie, kuriuos laikei draugais, atsuka nugaras.

Visas pasaulis kovoja su klatinga pandemija. Nesinori apie tai rašyti ir naudoti šios temos politikavimui ar moraliniams vertinimams. Tačiau pasaulinio masto epidemijos metu galima taip pat daug išmokti. Nekalbu apie medicinos mokslą ar medikus, kurie kiekvieną dieną galvoja, kaip spręsti kilusias problemas. Krizė išryškina taip pat kitus žmonių elgesio bruožus. Jau žinome, kad kils ekonominė krizė, keisis žmonių kasdieniai įpročiai, požiūris į klimato kaitą ir su tuo susijusias sveikatos problemas, atsiras papildomų ribojimų laisvam žmonių ir prekių judėjimui. Matyt, ši krizė palies taip pat dvasinius reikalus, požiūrį į žmogų, kaip Dievo sukurtą būtybę, jo santykį su Bažnyčia ir religija. Plintantis virusas sėkmingai patikrino taip pat Europos ar tiesiog kaimyninių valstybių tarpusavio solidarumą. Taip būdavo ir praeityje, kuomet kildavo pasaulinio masto krizės.

Mano tėvui 1939 m. buvo dvylika metų. Išgirdęs apie tūkstančius

Petro Maksimavičiaus nuotr.

Per Vėlines Seinų kapinėse

žmonių, kurie žygiavo Aradnykų–Lazdijų keliu, kartu su kitais kaimo vaikais nubėgo pasižūrėti, kas nutiko. Karo audra dar nebuvo pasiekusi Seinų ar Rakelijos kaimo, tai ir vaikai drąsiai elgėsi, nepaisė tėvų draudimų nutolti nuo namų. Vos už kilometro nuo Rakelijos kaimo minėtu keliu žygiavo ir važiavo tūkstančiai pabėgėlių. Jis tada dar nežinojo, kad po 2 metų su tėvais, broliais ir seserimis tuo pačiu keliu bus priverstas trauktis į tuo metu jau okupuotą Lietuvą.

1939 m. rugsėjo 1 d. Lenkiją užpuolė Vokietija, o rugsėjo 17 d. – Sovietų Sąjunga. Apsiginti prieš dvi valstybes be sąjungininkų pagalbos buvo neįmanoma. Po nesėkmingo Lenkijos gynimo prasidėjo masinis karių ir civilių gyventojų traukimas iš okupuotos šalies. 1939 m. rugsėjo pabaigoje Lietuvos sieną kirto apie 27000 civilių asmenų ir 15000 lenkų karių bei policininkų.

Birštono, Kulautuvos ir Palangos kurortuose, Alytuje, Kuršėnuose ir Rokiškyje. Vėliau jie perkelti į keturias dideles stovyklas Kalvarijoje, Ukmergėje, Vilkaviškyje ir Kaune. Internuotaisiais, vadovaujantis tarptautinėmis sutartimis, rūpinosi Lietuvos vyriausybė, civiliais pabėgėliais – Lietuvos Raudonasis Kryžius, padedamas Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus. Lietuvos vyriausybė ir įvairios organizacijos ragino šalies gyventojus padėti kaimyninės valstybės karo pabėgėliams ir juos paremti. Į šį kvietimą atsiliepė daug Lietuvos gyventojų.

Lietuvos valdžia, siekdama sumažinti internuotųjų skaičių, nuolat paleisdavo iš stovyklų asmenis, kurie būdavo pripažinti esantys netinkami karinei tarnybai arba buvo priėmę Lietuvos pilietybę, kiti patys „pabėgdavo“. Internuotųjų skaičius stovyklose per 1939–1940 m. sumažėjo nuo 15 000 iki 4 372. Pastarieji,

Lenkijos karių priglaudimas 1939–1940 m. buvo labai gražus Lietuvos poelgis. Nepaisant visų buvusių nesutarimų, Vilniaus krašto prijungimo prie Lenkijos, ultimatumo, jėgos demonstravimo, buvo ištiesta draugiška ranka lenkų kariams ir civiliams karo pabėgėliams.

Pirmosios internuotųjų stovyklos buvo skubiai įkurtos ištuštėjusiose

1940 m. birželį SSRS okupavus Lietuvą, pateko į Sovietų Sąjungos jėgos struktūrų rankas ir buvo išvežti į Kozelsko ir Juchново (Kalugos sr.) lagerius. Represijų neišvengė ir internavimo stovyklų pareigūnai.

Ar 1939–1940 m. Lietuva neįjautė, kas jos laukia prasidėjus pasaulinio masto konfliktui? Ar nesuvokė, kad turės saugoti savo piliečius, kaupti maisto atsargas, medikamentus, rūpintis savo piliečių saugumu? Suvokė. Matyt, artėjančios didelės nelaimės akivaizdoje suveikė paprastas žmogiškumas ir solidarumas su kenčiančiais. Lietuvos ir Lenkijos pasienyje pabėgėlius priimančys tuo metu dar nepriklausomos Lietuvos pareigūnai sieną atidarė visiems, neskirstė pagal tautybę ar kitus kriterijus.

Kaip jau rašiau straipsnio pradžioje, šiuos įvykius prisiminiau išgirdęs, jog Lenkijos ir Vokietijos pasienyje šimtams lietuvių neleidžiama įvažiuoti į Lenkiją ir tokiu būdu trumpiausiu keliu grįžti namo. Sakysite, kad tai nieko nereiškiantis incidentas. Arba kad tai ne lenkai, o vokiečiai turėjo pasirūpinti lietuviams. Dar kiti sakys, kad lietuviai patys buvo kalti, patekę į nepavydėtiną padėtį, vėlavo, nesirūpino savo likimu ir daugelis su nepilnamečiais vaikais keliavo tokiu sudėtingu pasauliui momentu.

Visa tai tiesa. Jau visi laimingai grįžo. Bet žaizda gis ilgai. Negrąžiai viskas baigėsi. Kilus kiekvienam, net mažyčiam, konfliktui tai dar ilgai bus prisimenama. Nereikėtų 2020 m. įvykių lyginti su 1939 m. įvykiais. Tačiau 2020 m. kovo mėn. priimti sprendimai labai stebino. Išraiškingai to meto įvykius apibūdino politologas Edvardas Lukasas (Edward Lucas): „Dar net mirties pjūčiai rimtai neįsibėgėjus mes jau prarandame širdis ir protus.“

„Mes turim širdis ir mums skaudu, nepaprastai skaudu matyti mirštančius nuo Covid-19 ir tuo pačiu klausyti atsiliepimų, kad viruso nėra, o skiepai tai nuodai“

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Sulaukėme to, ko labiausiai nenorėjome sulaukti – ketvirtosios susirgimų Covid-19 bangos. Gydytojai nuo pavasario skelbė, kad atsiradus vakcinai bus galima jos išvengti. Kol vyriausi piliečiai skiepįjosi, jaunesni kantriai laukė savo eilės. Tuo metu ėmė kurtis daug įvairių spėliojimų, susijusių ne tik su pačiu virusu, bet ir skiepais. Dėl ketvirtosios bangos Seinų ligoninės Vidaus ligų skyrius yra panaikintas, jis tapęs Seinų apskrities Covid-19 skyriumi. Šitokio sprendimo nesitikėjo ten dirbantys gydytojai. Ne jų sprendimu taip atsitiko. Susirgimų skaičius visoje Lenkijoje didėja, o pasiskiepįusių nuo koronaviruso yra tik pusė šalies gyventojų. Kodėl žmonės nesiskiepija? Kuo Covid-19 yra pavojingas? Į šiuos ir daugiau klausimų atsakė Seinų ligoninės Vidaus ligų skyriaus (šiuo metu Covid-19 skyriaus) vedėja, vidaus ligų specialistė ir diabetologė Jolanta Gudaitienė.

Jurgita Stankauskaitė: Kokia šiandien situacija Seinų ligoninėje?

Jolanta Gudaitienė: Tragiška. Kitaip ir nepavadinsiu. Deja, mūsų ligoninėje jau nėra Vidaus ligų skyriaus. Jis pakeistas Covid-19 sergančiųjų skyriumi, ir tai ne nuo mūsų priklausė. Balstogės vaivada įsakė mums paruošti 31

lovą sergantiems Covid-19 ir nieks neklausė, ar mes tiek turime vietų. Vidaus ligų skyriuje daugiausia priimdavome 26 pacientus. Viskas vyko palaipsniui. Ketvirtosios bangos pradžioje buvo 10 lovų, po to 20, o dabar yra maksimalus užimtų lovų skaičius. Šiuo metu mūsų ligoninėje guli 3/4 nepasiskiepįusių pacientų. Likusieji pasiskiepįę, lengvai sergantys asmenys. Tiesą pasakius, turėjau didelę viltį, kad šį rudenį galėsiu gydyti pacientus, sergančius vidaus ligomis, nes maniau, kad atsiradus skiepams būsimame sąmoningai ir pasiskiepysime, bet pasikartojo tas pats košmaras, kaip ir pernai. Tikrai man skaudu ir graudu kas dieną matyti sergančius virusu, kurie galėjo apsisaugoti, bet pasirinko kitokį kelią. Dėl to, kad nesiskiepįjam, Seinų, Suvalkų ir Augustavo apylinkėse privedame prie tokios situacijos, jog ligoninėse naikinami vidaus ligų skyriai. Paskui kalbama, kad nėra kitų ligų, tik koronavirusas, ir gydytojai nieko kito negydo, tik „kovidinius“, bet ar tai mūsų kaltė?

Man nepaprastai skaudu, kad internete pilna mūsų kraštiečių pasisakymų po straipsniais apie apskrityje blogėjančią situaciją dėl pandemijos. Mus, gydytojus, peikiama už tai, kad gydome tik susirgusius šiuo baisiu virusu. Esu vidaus ligų gydytoja ir diabetologė. Patikėkit, aš ir mano kolegos labai

norėtume dirbti pagal savo specialybę, bet situacija šalyje privertė vėl grąžinti koronavirusu sergančiųjų skyrių. Mums neliko kitos išeities, tik vykdyti vaivados sprendimus. Na, išeitis buvo ir yra – skiepai. Bet kodėl nesiskiepįjama? Man atrodo, kad sąmoningumo trūksta pusei Lenkijos piliečių.

J. S.: Ar didelis skaičius susirgusiųjų, kuriems prireikia gydytojų pagalbos?

J. G.: Įsivaizduokit, kad kas dieną į priimamąjį ateina 20, 30 arba 40 žmonių. NEPASISKIEPIJUSIŲ. Visi, „gaudydami orą“, reikalauja gydymo. Vietų skaičius ligoninėje ribotas, todėl ne kiekvieną galime priimti į skyrių.

J. S.: Kodėl skiepai kelia tiek abejonių?

J. G.: Manau, kad yra labai daug dezinformacijos. Aišku, vakcina nėra tobula, nes jeigu tokia būtų, tai nieks pasiskiepįjęs nesusirgtų. Kiekviena vakcina nėra ideali, taip, kaip ir visi kiti vaistai. Tačiau kokia yra esmė? Skiepai apsaugo organizmą nuo sunkaus susirgimo Covid-19 ir jo pasekmių, kurios tikrai gali būti tragiškos. Kaip žinome, vakcina buvo ruošiama greitai, neturint per daug laiko tyrimams. Juk žmonės mirė vienas po kito. Kaip

matom, tai suvokia daugiausia tie, kurie su liga susidūrė patys arba jų artimieji. Esu tikra, kad specialistai kiek galėjo, tiek padarė žmonijos labui.

Neretai būna, kad persirgęs nukenčia nuo ligos pasekmių – infarkto, insulto, trombozės, plaučių embolijos. Suvokim, kad būtent taip veikia virusas Covid-19. Jis palieka skaudžias žymes, kurios nemaloniai gali atsiliepti. Virusas didina kraujo krešėjimo riziką. Dėl to ligoninėje gulintiems pacientams leidžiame vaistus, mažinančius kraujo krešėjimą.

J. S.: Kokio amžiaus jūsų pacientai?

J. G.: Mūsų jauniausias pacientas turėjo 18 metų. Dabar serga daugiausia jauni žmonės, kuriems 20, 30 ar 40 metų, bet pasitaiko visokio amžiaus. Turėjome ir 95-erių senolį.

J. S.: Ar gali susirgti pasiskiepiję nuo Covid-19?

J. G.: Serga ir tie, kurie yra pasiskiepiję. Skiepai mažiau apsaugo nuo užsikrėtimo Delta variantu, tačiau pakankamai gerai apsaugo nuo sunkios ligos formos. Todėl jeigu paskiepytasis susergera, tai serga daug lengviau. Šiuo metu, kaip žinia, labai agresyviai plinta Delta viruso atmaina. Pastebėta, kad šiam variantui labiau būdingas viduriavimas, pykinimas.

Noriu pabrėžti, kad mes, medikai, visi esame paskiepyti trečiąja doze. Taip pat trečiąja doze skiepijami senjorai, kurie atsiradus vakcinai nuo Covid-19 buvo paskiepyti anksčiausiai. Kalbant apie garbaus amžiaus pacientus, paskiepytieji gali susirgti, bet pažiūrėkime tiesai į akis – jie taip pat serga lėtinėmis ligomis, kurios labai nualina organizmą, žymiai sumažina kompensacines galimybes. Juos

dažniausiai išgydome nuo viruso, bet jiems nepavyksta išgyventi dėl minėtų ligų paūmėjimo ir komplikacijų.

Blogiausia yra tai, kad daugiausia turime visiškai nepaskiepytų jaunų žmonių. Suprantu, kad jiems dabar pasaulis po kojomis, bet kam rizikuoti savo gyvybe? Turim sąlygas skiepytis ir gyventi normaliai. Aišku, čia kalbu apie dvidešimtmetį, bet ne trisdešimtmetį ar keturiasdešimtmetį, kuris turėtų suprasti, kokia esanti padėtis.

Jeigu vienas kitas ateitų ir pamatytų, kaip kankinasi sergantis šiuo virusu, suprastų, kas gresia. Ligoniniai negali įkvėpti oro, jie dūsta. Ne be reikalo nuo senų senovės sakoma, kad tai žiauriausia žmogaus mirtis. Į Seinų ligoninę kas antrą dieną atvežamas deguonis, per parą sunaudojama daugiau kaip toną skysto deguonies. Ar galit įsivaizduoti, kaip sergantis, kuriam būtina prijungti deguonį, kenčia, maldaudamas duoti jo daugiau, tačiau jau gauna maksimalų fiziškai įmanomą kiekį, net iki 60 l/min.?

Turim ligoninėje rezidentus, kurie dirba tik metus, ir kas dieną diskutuojame, kaip žmones paskiepti. Kartais verkiame iš bejėgiškumo. Tokių vaizdų, kokius matome ligoninėje, nelinkiu niekam

Seinų ligoninėje

pamatyti. Atrodo, kad stengiamės žmones šviesti, bet mūsų kalbos eina niekais. Man labai gaila mūsų jaunų gydytojų. Ateina čia iš noro, iš pašaukimo ir gauna tokią dozę patirties, kad nuoširdžiai linkiu jiems nepasimesti. Tai, kas vyksta ligoninėje ir už jos ribų, kur susiduriama su priešiška nusistačiusiais, gali paveikti jų psichiką. Žinokit, palaužti gali net ir tuos ilgiausiai dirbančius medicinos srityje. Punksko sveikatos punkte irgi nemalonūs dalykai vyksta. Šeimos gydytoja puolama dėl per didelio testavimų skaičiaus. Man asmeniškai dėl to labai skaudu. Turiu pridurti, kad yra visokių medicinos specialistų, kurie irgi turi visokią nuomonę apie virusą,

atseit jis seniai buvo. Jeigu ir buvo, tai niekada taip nekenkė žmogaus sveikatai ir nekėlė pavojaus gyvybei kaip dabar. Turim pandemiją, ne bet kokią padėtį visame pasaulyje. Galiu tik visus užtikrinti, kad mūsų skyriuje nėra nei vieno gydytojo ir medicinos seselės, kurie būtų nepasiskiepiję.

J. S.: Ko mes bijome?

J. G.: Apskritai nežinau, ko žmonės bijo. Šitiek žmonių klausiau, kodėl nesiskiepija, tai nesulaukiau nei vieno argumentuoto atsakymo. Jų atsakymai: „Ne, nes ne“, „Nenoriu“, „Bijau, ir tiek“. Kalbuosi su Punsko gydytojais ir niekaip nesuprantame, kodėl mūsų krašte yra toks nusistatymas prieš skiepus. Man labai gaila žmonių, kuriuos pažinojau ir kurie mirė vien dėl to, kad nepasiskiepiję užsikrėtė virusu ir sulaukė blogiausio. Pradedu klausti savęs, kodėl taip vyksta, bet atsakymo nerandu. Ne paslaptis, kad trečiosios bangos laikotarpiu labai daug Punsko krašto žmonių sirgo virusu, bet sėdėjo namuose, neatliko testų ir laukė likimo sprendimo. Ne paslaptis, kad gydytojai dažnai siūlė atlikti testą. Šiaip sau? Tam, kad žinotų, kokioje situacijoje atsidūrė, ir saugotų save bei neužkrėstų kitų. Juokus žmonės darė ir toliau iš to juokaujama.

Teke girdėti, kad atseit per skiepus įleidžiami GPS sekikliai, kuriais bus galima žmonių valdyti, o atlikus testą pradės smegenys bėgti... Net nežinau, kaip tai pakoментuoti... Kosmosas. Blogiausia, kad tokiomis konspiracijos teorijomis remiasi jauni žmonės, ir dar savo tėvus arba senelius ragina nesiskiepyti. Po to tie seneliai ateina pas mus į ligoninę, prašydami pagalbos, nes jau negali oro įkvėpti. Prašo skiepų, bet jau tada... šaukštai po pietų. Reikia rimtai gydytis, o išsigydžiusiam rimtai pagalvoti

apie skiepus. Mums rankos nusvyra, kai tenka grumtis su žmonių sąmoningumo trūkumu.

J. S.: Ar skiepai gali sukelti šalutinį poveikį?

J. G.: Užtenka nusipirkti bet kurį vaistą, net ir tą žolinį, ir paskaityti, kokį šalutinį poveikį gali sukelti. Gali kurtis blogiausi scenarijai. O viskas vien dėl vaistą pagaminusios firmos apsaugos. Taip yra ir su skiepais.

Po skiepų galima jaustis blogai arba labai gerai. Viskas priklauso nuo organizmo. Juk ir mažų vaikų tėvai įspėjami, jog po privalomųjų skiepų gali pablogėti savijauta, galima karščiuoti, viduriuoti ir pan. Tas pats ir su skiepais nuo Covid-19.

J. S.: Kaip yra su persirgusiais Covid-19? Jie gauna didelį atsparumą?

J. G.: Aišku, persirgus gaunamas didelis atsparumas, bet mes niekaip nesuvokiam, kokios pasekmės gali mūsų laukti. Nelinkiu niekam persirgti taip, kaip aš persirgau. Nerekomenduoju nei vienam taip baisiai bandyti imuniteto galių. Sunegalavau praeitų metų spalio 21 d. ir žinau, ką reiškia sirgti Covid-19. Išsivystė plaučių uždegimas. Labai sunkiai sirgau 13 dienų ir per tą laiką galvoje sukosi visokios mintys. Niekam nelinkiu patirti smaugimo jausmo ir skausmingo kosėjimo ar aukštos temperatūros. Tai nereiškia, kad susirgau, pasveikau, ir viskas tuo pasibaigė. Susirgimo pasekmes jaučiu iki šiol. Virusas palieka po savęs žymių. Atsiranda kvėpavimo sutrikimų, nervų ar širdies raumens uždegimų. Sutrikimai gali išlikti visam likusiam gyvenimui.

J. S.: Kuriuos skiepus geriausia pasirinkti?

J. G.: Pastebėjom jau ne kartą, kad tie, kurie pasiskiepijo vienos dozės skiepais, suserger dažniau. Statistika rodo, kad šiais skiepais pasiskiepijusiems dažniau prireikia medicinos pagalbos. Dėl to teko girdėti, kad abejojama jų veiksmingumu. Po Pfizer skiepų antikūnų titras dažnai yra labai aukštas – gali siekti 2000 ar net 8000 vnt.

J. S.: Kodėl net ir pasiskiepiję turi dėvėti kaukes?

J. G.: Kad saugotų save ir kitus. Juk ir pasiskiepijęs gali nešioti virusą ir užkrėsti nepasiskiepijusį. Beje, jeigu dėvime kaukes, tai dėvėjime taisyklingai ir keiskime kuo dažniau. Jei turime medvilnines, tai skalbkime jas ir lyginkime, o ne dešimtą mėnesį kišenėje nešiokime. Kitaip jos tikrai nesaugos. Nuo jų dar labiau susirgt galima.

J. S.: Skiepai gali sustabdyti mirtingumą ir grąžinti normalų gyvenimą?

J. G.: Patikėkit, joks malonumas visą dieną tūnoti apsauginiame kombinezone, rankas mirkyti dezinfekciniame skystyje ir kvėpuoti per kaukę. Po penkių minučių per mūsų kūnus bėga prakaitas, o sergantieji kovoja su deguonies trūkumu. Vaizdas yra bausus...

Norėčiau, kad kuo greičiau visa tai pasibaigtų, todėl tikiu mokslu ir jo pasiekimais. Tikiu skiepais ir raginu kitus skiepytis.

*

Dėvėjime kaukes taisyklingai.

*

Dažnai keiskime kaukes.

*

Dažnai plaukime rankas.

„Popietė su daina“ Punske

BOŽENA BOBINIENĖ

Lapkričio 7 d., sekmadienį, Punsko lietuvių kultūros namai prisipildė nuotaikingo šurmilio ir darnių balsų skambėjimo: čia vyko „Balsynėlio“ ir „Dzūkijos“ „Popietė su daina“. Gan gausiai susirinkusiems žiūrovams vaikai, jaunimas ir suaugę dainininkai padovanojo pluoštą kūrinų.

Pirmiausia scenoje pasirodė jauniausi atlikėjai – „Balsynėlio“ mažųjų grupė. Po kelių dainų prie jų prisijungė ir vyresniųjų komanda. Visas kolektyvas padainavo vieną savo mėgstamiausių dainelių, o po to scenoje pasiliko tik merginos. Iš viso „Balsynėlis“ atliko 11 dainų apie Lietuvą, draugystę, gimtinę...

Nutilus linksmoms vaikų ir jaunimo dainoms ir jas palydėjusiems žiūrovų plojimams, į sceną įžengė Punsko LKN mišrus choras „Dzūkija“. Jis *a cappella* atliko 9 (daugiausia lietuvių liaudies) dainas.

Koncerto finale prie suaugusiųjų prisijungė ir visi „Balsynėlio“ dalyviai, ir kartu džiugiai padainavo

Vytauto Kernagio dainą „Mūsų dienos kaip šventė“. Kokie prasmingi dabartiniais laikais šie S. Nėries žodžiai: „...tad skubėkim gyventi, nes prabėgs, nebegrįš jos. Tad skubėkime džiaugtis...“ Taigi „Balsynėlis“ ir „Dzūkija“ džiaugėsi, kad turėjo galimybę pagaliau pasirodyti scenoje ir pristatyti žiūrovams savo gebėjimus. Dėkojo savo vadovams Egidijai Pocienei ir Vidui Simanauskui už jų atsakingą ir nuoširdų vadovavimą, nenuilstamą skubėjimą į repeticijas (kiekvienos savaitės bent vieną vakarą jie turi įveikti gana tolimą kelionę į Punkską). Egidiją sveikino su jos gražiu jubiliejumi, giedojo „Ilgiausių metų“ ir skyrė pačius gražiausius linkėjimus.

Vaikų vokalinį ansamblį „Balsynėlis“ šiais metais lanko 23 dalyviai. Yra dvi grupės. Mažųjų grupėje dainuoja 13 dainininkų, kitoje – 10. Vaikų amžius – nuo 4 iki 18 metų. Ansamblis susibūrė 2009 metais ir vis tobulėja,

plečiasi. „Kasmet aktyviai dalyvaujame „Dainorėlio“ konkurse, kuriame labai sėkmingai pasirodome. Jau kelis kartus vykome į vaikų ir jaunimo festivalį-dainų šventę Klaipėdoje „Mes – Lietuvos vaikai“, 2016 m. dalyvavome moksleivių dainų šventėje „Tu mums viena“ Vilniuje, Punsko organizuojamuose renginiuose“, – vardija vadovė Egidija Pocienė. „Balsynėlis“ tai ir „Dzūkijos“ viltis – auga nauja dainininkų karta. Pavyzdys – vienas pirmųjų šio ansambliuko dalyvių Tomas Žilinskas, kuris sėkmingai dainuoja „Dzūkijoje“ kartu su savo mama Gražina. Beje, „Balsynėlio“ vokalinėje grupėje dainavo ar dainuoja ne vieno „Dzūkijos“ dalyvio vaikai. Jie čia lavina klausą ir balsą, giliau įsijaučia į muzikos pasaulį, balsų derėjimą, kolektyvinį dainavimą ir bendravimą. Visa tai vaikams praverčia ir kitose veiklose – nemaža jaunųjų dainininkų dalis gieda ir Punsko parapijos jaunimo šlovinimo grupėje „Kairos“, muzikuoja patys ar dalyvauja mokyklos renginiuose.

„Balsynėlio“ vyresniųjų grupė

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Punsko LKN mišrus choras „Dzūkija“

Punsko LKN „Dzūkijos“ mišraus choro ambicingus planus sujaukė 2019 m. pabaigoje įsisiautėjęs ir tiesiog sustabdęs normalų gyvenimą koronavirusas. 2020 m. neįvyko daug renginių, kuriuose choras žadėjo dalyvauti, pvz.: šventė Varėnoje, Chorų šventė „Lietuva brangi“ Punske, Tarptautinis chorų festivalis Vilniaus televizijos bokšte, „Dzūkų šventė“ Alytuje. Neįvyko ir tolimesnė kelionė į Tarptautinį festivalį Italijoje (Rimini)... Dainininkai bandė burtis pernai vasarą prie Punios ežero – scenoje atliko savo repertuaro dainas birželio mėnesį. Bet tai ir buvo paskutinis toks susitikimas tais metais. Galima sakyti, choro veikla sustojo, pertrauka užtruko daugiau

kaip metus. Tačiau 2021-ieji suteikė naujų vilčių. Vadovas Vidas Simanauskas prasitaria: „Kaip bebūtų keista, pandemija „Dzūkijos“ chorui atnešė ir gerų pokyčių. Ar buvimas karantine, ar kiti tektoniniai lūžiai – dar labiau sutelkė kolektyvą.“ Į choro gretas atėjo dar dvi jaunos atlikėjos. „Dzūkijos“ dainininkai „susiėmė“ ir po tokios ilgos pertraukos įstengė vėl suderinti balsus, pakartoti dainas ir dalyvauti Punsko LKN jubiliejiniam koncerte per Žolines. Prasidėjus naujam sezonui, po vasaros atostogų, pradėjo intensyviai repeticijas. „Ruošiantis koncertui „Popietė su daina“ buvo juntamas pagerėjęs repeticijų lankomumas, imlumas naujam repertuarui, – džiaugiasi

vadovas. – Visgi pavyko paruošti ke turias naujas dainas. To dar nebuvo man dirbant su „Dzūkija“!“

Nors pandemijos grėsmė vis dar „kabo ore“, choras nesustoja. „Š. m. gruodžio 11 d. kartu su Alytaus kultūros centro „Varsos“ kolektyvu dalyvausime chorinės muzikos koncerte-vakare „Dzūkų godos“ Alytuje, – sako vadovas Vidas Simanauskas. – Pradedame galvoti ir apie atidėtą kelionę į Tarptautinį chorų festivalį Italijoje. Tačiau pagrindinis mūsų tikslas – tinkamai pasiruošti 2024 m. pasaulio lietuvių dainų šventei Vilniuje. Tai labai svarbus, jubiliejinis renginys, nes pirmoji dainų šventė įvyko 1924 m. Kaune“, – prasitaria apie ateities planus.

Labai smagu buvo po tokios ilgos pandeminės pertraukos dainuoti tikroje scenoje, gyvai. Visi atlikėjai ir vadovai buvo pasiilgę pasirodymo, pabendravimo tarpusavy ir su žiūrovais. Kaip bebūtų sunku ir sudėtinga – choristai nenuleidžia rankų ir nusi teikia taip kaip „Hiperbolės“ dainoje: „Aš dar dainuosiu, nors balsas priki mo (...), gal mano dainos pasieks ir tave pro žemės gaudesį...“

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

„Balsynėlio“ mažųjų grupė

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Jau nerimsta mūsų kojos – reik pradėti „Raitakojį“!

ASTA PEČIULIENĖ

Kaip neįprasta, kiekvienas šiuo metu vykstantis renginys neprasideda džiaugsmingu visų dalyvių ir žiūrovų pasveikinimu, bet primini, kad reikia laikytis saugaus atstumo ir dėvėti veidą dengiančias apsaugines kaukes. Taip ir mūsų jubiliejinis – penktasis „Raitakojis“.

Pirmoji šventė įvyko 2013 m., o kadangi ji rengiama kas antri metai pakaitomis su Chorų švente, tad ši buvo penktoji. Norėjome parodyti savai publikai, jog Lietuva savo įvairumu yra nepaprastai turtinga ir įdomi šalis. Ji skirstoma į penkis etnografinius regionus (Suvalkiją, Mažąją Lietuvą, Žemaitiją,

Jaunimo liaudiškų šokių grupė „Pynė“ – Šakiai

Aukštaitiją ir Dzūkiją). Kiekvienas jų skiriasi visų pirma savo kalba, tautiniais drabužiais, būdu, charakteriu,

etnine tapatybe, gamta, net maistu. Sako, žemaičiai karšto būdo, užsispyrę, suvalkiečiai „unaravi“ ir „skūpūs“ (ar kaip jie patys sako – ne „skūpūs“, o taupūs), dzūkai atlapaširdžiai, sveetingi ir vaišingi, o aukštaičiai – linksmi ir jausmingi, mėgsta užriesti nosį, pakelti galvą, žiūrėti į žvaigždes. Visa tai mes ir norėjome atskleisti šiuo renginiu. O papildomai kiekvieną regioną nusprendėme pristatyti būtent šokiais.

Tad didžiulis mūsų laimėjimas, kad į šventę tokiu suvaržymų ir įtampos laikotarpiu atvažiavo atstovai iš keturių Lietuvos regionų. Nepabūgę ilgos kelionės mus aplankė žemaičiai – Plungės kultūros centro liaudiškų šokių studija „Suvartukas“, kurios vadovė Ilona Baltikauskaitė. Atvyko ir mūsų regionu žavėjosi aukštaičiai – Ramučių kultūros centro Domeikavos laisvalaikio salės vyresniųjų liaudies šokių grupė „Džiaukis“ –

„Džiaukis“ kolektyvo šokėjai su vadove – Domeikava

Liaudiškų šokių studija „Suvartukas“ – Plungė

Suvalkų „Sūduva“

Punsko Kovo 11-osios licėjaus „Šalčios“ studentai

vad. Rasa Banevičiūtė. Porą dienų mūsų apylinkėse praleido dzūkai iš sostinės – tautinių šokių ansamblis „Vilniaus Pynimėlis“, vad. Edgaras Suprunas. Atvyko ir artimiausi kaimynai suvalkiečiai – Šakių kultūros centro jaunimo liaudiškų šokių grupė „Pynė“, vad. Vitalija Venienė. Visi šie ansambliai Lietuvoje žinomi ir garsūs savo pasiekimais ir laimėjimais. Jie ne kartą dalyvavę ir laimėję laureatų ar aukščiausias vietas įvairiuose šokių konkursuose, koncertavę ne tik artimiausiose kaimyninėse šalyse, bet taip pat nuo Armėnijos kalnų iki Niagaros krioklių, o „Suvartukas“ ir „Pynė“ apdovanoti „Aukso paukšte“ (aukščiausiu Lietuvos mėgėjų kolektyvų įvertinimu). Žodžiu, svečiai, rodantys patį aukščiausią meninį lygį.

Mūsų kraštui atstovavo net penkios grupės, o galbūt ir šešios, mat „Raitakojį“ pradėjo „Puniukų“ solistų porėlė – Ina Misiukonytė ir Kornelijus Bliūdžius, atlikę nuotaikingą šokį „Treigių polką“ (choreogr. vadovės A. Pečiulienės, muz. Kasparo Rimkevičiaus). Nors tai buvo vaikų debiutas, bet jie šelmiškai pašokę savo polką paskelbė festivalio pradžią.

Pirmieji pasirodė patys jauniausieji ir patys vyriausieji A. Pečiulienės vadovaujami šokėjai. „Vyčiai“, šokantys jau 20 metų, atliko „Letuką“ (choreogr. V. Mačiulskio, muz. lietuvių liaudies), kuriuo šiais metais laimėjo du lietuvių liaudies šokių konkursus, pelnydami laureato vardą – „Lietuva šoka 2021“ ir „Pora už poros“. Dzūkus iš Punsko scenoje pakeitė artimiausi kaimynai – suvalkiečiai iš Šakių. „Pynė“ (beje, į festivalį susiorganizavusi atvykti per dvi dienas!!!), trumpai pristačiusi savo kraštą ir taisyklingą lietuvių kalbą, atliko

tris šokius: „Tu, kiškeli“ (choreogr. L. Klepeckaitės-Diržininkienės, muz. A. Klovos), „Kumburys“ (choreogr. R. Tamučio, muz. A. Jonušos) bei „Pasiutpolkė“ (choreogr. J. Lingio, muz. J. Švedo).

Lietuvos suvalkiečius pakeitė mūsų suvalkiečiai – pirmą kartą „Raitakojyje“ dalyvaujanti Suvalkių lietuvių šokių grupė „Sūduva“, kuriai vadovauja Alicija Kraužlytė. Merginos ir moterys atliko šokį „Trys siūleliai“ (choreogr. R. Tamučio, muz. J. Gaspariūno). Tai jų pirmasis pasirodymas mūsų scenoje, mūsų žiūrovams, bet buvo šiltai sutiktos ir palydėtos gausiais plojimais – už padovanotą nuotaiką, drąsą ir žavesį. Ši grupė susibūrė tik 2018 m.

Sukant ratu, į šiaurę nuo Suvalkijos driekiasi didinga Žemaitija. „Suvartuko“ jaunimas iš Plungės prisistatė mįslinga žemaičių tarme ir padovanojo mums keturis šokius: klasikinių žemaičių šokį „Kauškutis“ (choreogr. D. Radvilavičienės, muz. P. Škimelio), linksmą „Mėnesėlį“ (choreogr. R. Zaleckaitės, muz. lietuvių liaudies, aranžuota K. Lipeikos), lyrišką ir žaismingą „Gegutėlė

„Vilniaus Pynimėlis“ – Vilnius

tupi“ (choreogr. V. Mačiulskio, muz. J. Baltramiejūnaitės) ir „Jaunimėlin“ (choreogr. D. Radvilavičienės, muz. A. Bražinsko). „Suvartuke“ dalyvauja apie 170 šokėjų, tad pas mus atvažiuavo tik maža jo dalis.

Lietuvos regionų pasirodymus išskyrėme savo krašto ansambliais. Tad po „Suvartuko“ pamatėme

„Seiną“ – vyresniųjų liaudiškų šokių grupę iš Seinų (vadovės Alina Dzimida ir Dalia Astrauskienė). Ji atliko linksmą „Bajorėlį“ (choreogr. A. Česnakauskienės, muz. grupės „Jonis“), atvažiavusį „ant Lietuvos merguželių“. Šoko „Seina“, šoko žiūrovų delnai... Vėl visa salė džiaugsmingai plojo. „Seina“ šiuo šokiu Respublikiniame konkurse „Pora už poros“ laimėjusi I vietą.

Po žemaičių į sceną išėjo aukštaičiai. Vadovė Rasa, vilkinti spalvingais aukštaičių drabužiais, su klasikiniu nuometu ant galvos, trumpai ir glaustai papasakojo apie aukštaičių drabužių ypatumus, pintines juostas (vieną tokių, austą šiame kolektyve šokančios audėjos, net mums padovanojo), apie jų tarmę, apie tai, jog jų nestandartiniame pavadinime „Džiaukis“ užkoduota meilė šokiui, savo protėvių kultūrai ir džiaugsmas būti tarp bendraminčių. Aukštaičiai pašoko „Dabingą“ (choreogr. D. Šiniausko, muz. lietuvių liaudies, aranžuota K. Lipeikos), „Krikoniškių kadrilį“ (choreogr. ir muz. Ričardo Tamučio) bei šio kolektyvo pirmosios vadovės D. Rudaitienės „Zigzaginę polką“ (muz. autorius

„Jotvos“ solistai Amelija Pajaujytė ir Povilas Svetlauskas

nežinomas), kurios Lietuvoj niekas kitas nešoka.

Tarp Lietuvos ansamblių pasirodė dar viena mūsų solistų pora – Amelija Pajaujytė ir Povilas Svetlauskas, atstovaujantys festivalyje „Jotvos“ sambūriui (vad. K. Mauliūtė). Dzūkai pašoko nuotaikingą ir linksmą choreografinį vaizdelį, susijusį su Žemaitija – „Palangos Juzė“ (choreogr. Č. Žebrausko, muz. M. Vaitkevičiaus). „Jotva“, šiais metais atšventusi 70-metį, parodė vieną iš jubiliejinio koncerto akimirklų.

Punsko dzūkus pakeitė Lietuvos sostinės dzūkai. Jie ir prisistatė kaip atstovaujantys sostinės regionui. Šaunus jaunimas – „Vilniaus Pynimėlis“. Apie 30 jaunų žmonių buriantis ansamblis turbūt suteikė žiūrovams ypatingo džiaugsmo ir pakėlė nuotaiką savo pasirodymu, atlikęs šokius „Eisva rundužį“ (choreogr. V. Mačiulskio, muz. G. Svilainio), „Galalių gegužinėį“ (choreogr. V. Mačiulskio, muz. Arūno Kybarto), „Tū, Lietuva“ (choreogr. V. Buterlevičiaus, muz. lietuvių liaudies).

„Raitakojyje“ dalyvavusių ansamblių vadovai

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

Festivalį vainikavo Punsko Kovo 11-osios licėjaus šokių grupė „Šalčia“ (vad. A. Pečiulienė), tiksliau – „Šalčios“ studentai, atlikę „Paskutinę polką“. Dėl pandemijos nesušokome finalinio visų grupių šokio „Ant Vilniaus kalvų“, bet turėjome progą pasižiūrėti keturių buvusių „Raitakojų“ finalų vaizdo įrašą. Tai taip pat sukėlė gerus žiūrovų ir dalyvių jausmus.

Už gerą nuotaiką, gražią kalbą, puikius šokius, tautinius drabužius atsidėkojome ansambliams mūsų tautodailininkų darbais: Violetos Žegarskienės rankomis ugnimi medyje „nuta-pytomis“ padėkomis, vaizduojančiomis šokėjų porą, bei Elenos Grigutienės rankomis išglostytais keraminiais puodeliais ir raudonu rožės žiedu.

Festivalio vedėja buvo mūsų „Kregždės“ teatro dalyvė Monika Valinčiūtė, kuriai tariau labai ačiū. Nuoširdžiausiai dėkoju taip pat visiems dalyvavusiems šokių ansambliams, jų vadovams. Ypač ačiū šokėjams iš Lietuvos – už renginio turiningumą, vertybes ir padovanotą džiugesį. Ačiū ir artimiausiems lietuvių

kolektyvams iš Seinų ir Suvalkų, sa-
viškiams – punskiečiams, kad jie ruo-
šėsi, dirbo ir praturtino šventę.

Smagu, kad galėjome susitikti, pa-
simokyti vieni iš kitų, kad įgijome
patirties, suradome naujų draugų.
Mūsų šventė įvyko rėmėjų, sutei-
kusių finansinę paramą, dėka. Ga-
lėjome svetingai ir vaišingai priimti
svečius. Šio renginio rėmėjos: Len-
kijos vidaus reikalų ir administracijos
ministerija bei Lietuvos Respublikos
užsienio reikalų ministerija („Glo-
bali Lietuvos“ programa). Atskiras
ačiū – mano šokėjams „Vyčiams“ už
pagalbą rengiant festivalį ir priimant
svečių kolektyvus.

Tik šiek tiek liūdnoka pasidarė ži-
nant, kiek mūsų kraštas turi šokėjų,
o kiek jų atėjo į renginį... Nežinau,
ar čia vis dar siaučianti pandemija iš-
gąsdino, ar oras rudenis? Bet atvy-
kę žiūrovai sutiko dalyvius labai šiltai
ir nuoširdžiai. Ne kartą iš atvykusių
svečių girdime malonų nusistebėji-
mą: „Bet kokia Jūsų publika!!!“

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

GLOBALI LIETUVA

LIETUVOS RESPUBLIKOS
UŽSIENIO REIKALŲ
MINISTERIJA

Virginijos Karčiauskienės nuotr.

„Puniukų“ solistai Ina Misiukonytė ir Kornelijus Bliūdžius

Ekskursija į Kauną

VAIVA VAICEKAUSKAITĖ

Visada smagu išvykti į Lietuvą. Pastarasis pusantrų metų laikotarpis buvęs labai sudėtingas dėl pandemijos, ir galimybės keliauti buvo labai ribotos. Sužinoję, kad Lietuvos Respublikos konsulas Seinuose, tęsdamas ilgametę ekskursijų į Lietuvą organizavimo tradiciją, rengia išvyką į Kauną, labai apsidžiaugėme.

Išvykome spalio 19 dieną. Vaziavo mokiniai iš Seinų „Žiburio“ mokyklos, Punsko Dariaus ir Girėno pagrindinės bei Kovo 11-osios licėjaus. Iš viso 46 mokiniai ir 4 mokytojai. Autobusui pajudėjus nuotaika buvo gera. Žavėjomės Vidurio Lietuvos žemumos vaizdais. Pagaliau atvykome į Kauną – laikinąją Lietuvos sostinę. Čia gausu lankytinų vietų, muziejų, paminklų, istorinių pastatų.

Ekskursijos pradžioje lankėme Kauno pilį. Nors buvo šalta, bet vis tiek labai smagu pasivaikščioti po pilies kiemą. Pilis pastatyta Neries ir Nemuno santakoje. Iš jos bokšto matyti labai gražūs vaizdai. Pily buvome neilgai. Apžiūrėję eksponatus – karališkus drabužius ir daiktus, nuėjome į istorinę Lietuvos Respublikos prezidentūrą.

Laukdami, kol mus priims, apžiūrinėjome prezidentų skulptūras, taip pat pasivaikščiojome po labai gražų prezidentūros kiemą. Įėję vidun ir pasidaliję į dvi grupes dalyvavome edukacinėje programėlėje. Gidė parodė mums pastatą, užsukome į visas sales, apžiūrėjome eksponatus. Prezidentūra labai didelė. Vienas kambarys skirtas tik dovanų parodai. Pamatėme, kaip prezidentūra atrodė prezidentų A. Smetonos, K. Griniaus, A. Stulginskio laikais, kokie

Prie Kauno pilies

buvę papročiai. Gidė atskleidė mums šios vietos slepiamą grožį.

Vėliau nuvažiuojome į M. K. Čiurlionio muziejų, susipažinome su gide, kuri parodė ir papasakojo apie Čiurlionio darbus. Apžiūrėję ekspoziciją ir paklausę apie menininko kūrybą ir gyvenimą, rašėme laiškus abėcėle, kurią Čiurlionis su broliu sukūrė, kai buvo maži, kad galėtų bendrauti tuomet, kai Mikalojus išvyko iš gimtųjų namų.

Lankėmės ir Prezidento Valdo Adamkaus bibliotekoje-muziejuje. Darbuotojas mums papasakojo apie čia vykstančius renginius ir apie patį prezidentą V. Adamkų. Pasirodo, daug prezidentų, baigę kadenciją, įsteigia tokius muziejus, kur sutelkia visokias savo sukauptas knygas, apdovanojimus. Jie labai populiarūs Jungtinėse Amerikos Valstijose,

o Lietuvoje tai vienintelė tokia vieta.

Pavargę, bet kupini įspūdžių, nuvykome į restoraną „Bella Italia“, kur suvalgėme labai skanius pietus. Pasakui susiruošėme važiuoti namo.

Ši išvyka buvo labai pamokanti. Sužinojome įdomių faktų, aplankėme daug istorinių vietų, taip pat turėjome galimybę pabendrauti ir geriau susipažinti su draugais iš Punsko. Labai dėkojame Lietuvos Respublikos konsulato Seinuose vadovui Jo Ekscelencijai Ambasadoriui Remigijui Motuzui už įdomios ekskursijos suorganizavimą ir suteiktą galimybę joje dalyvauti. Nuoširdžiai ačiū tariame konsulato darbuotojai Lidijai Nevulytei, kuri mumis rūpinosi ir lydėjo į edukacijas. Dėkojame taip pat mus lydėjusioms mokytojoms.

Seinai 1918–1920 m. lietuvių ir lenkų konflikte dėl sienų ir tarptautinės politikos labirintuose

Pranešimas skaitytas spalio 15 d. Seinuose vykusioje Lenkijos lietuviškų mokyklų mokytojų konferencijoje

BRONIUS MAKASKAS

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 21 nr.

Antantės valstybės, siekdamos išvengti Lietuvos ir Lenkijos karinio konflikto, nustatė 1919 m. birželio 18 d. laikiną demarkacijos liniją. Ji pietryčių Suvalkiją su Seinais paliko Lietuvos pusėje, o Vilnių Lenkijos pusėje. Lenkų veikiamas Antantės atstovas maršalas F. Fošas (F. Foch) nustatė antrąją demarkacijos liniją (liepos 26 d.), palankesnę Lenkijai, su Seinais ir Punksku jos pusėje. Protestavo šikart Seinų lietuviai. Kun. J. Laukaitis, kun. J. Narijauskas ir kun. P. Bielskus Lietuvos delegacijai Paryžiuje įteikė notą, kurioje reikalavo pakeisti demarkacijos liniją. Argumentavo, kad kraštas yra lietuvių etninių žemių dalis, o Seinuose gyvena 1500 žydų, 900 lietuvių ir 800 lenkų (lietuvių kilmės). Lenkijos vyriausybė kontrargumentavo pateikdama Tautų Sąjungai naujos demarkacijos linijos su visa ir šiaurine Seinų apskritimi pasiūlymą. Pilsudskio variantas paimti Seinus kaip raktą į Vilnių ir Lietuvą buvo gerai užmaskuotas, kad nesukeltų Lietuvos pasipriešinimo ir Tautų Sąjungos protesto. Veiksmas buvo suplanuotas kaip neva vietos lenkų Seinuose ir Kaune (čia dar buvo suplanuota ir lietuvių kolaborantų pagalba) „sukilimas“ prieš

„lietuvius okupantus“ ar „vokiečių ir bolševikų statytinius“.

Tokiomis aplinkybėmis įvyko 1919 m. rugpjūčio 22 d. lenkų karinių struktūrų iš Varšuvos atsiųstų pareigūnų suorganizuotas Seinų užgrobimas. Mūšiai dėl šio miesto vyko permainingai ir truko savaitę laiko. Galop reguliariosios kariuomenės buvo nulemti lenkų naudai.

Šis smurtinis aktas, pirmas ryškus lietuvių ir lenkų santykiuose krauju praliejimas Seinuose, faktiškai užkirto kelią deklaruojamai „federacijai“. Iš tikro Seinai buvo vieta, kur J. Pilsudskis galėjo parodyti geranoriškumą lietuvių ir Lietuvos atžvilgiu, paskelbdamas simbolinį plebiscitą – apklausą dėl šio krašto ar „miesto – rakto į Lietuvą“ priklausomybės. Beje, Pilsudskis jau nejuto lietuvių savimonės evoliucijos ir jų ryžto kovoti už savo tautos nepriklausomybę.

Kad tai buvo ne „gaivališkas“ veiksmas, o Varšuvos Vyriausiojoje vadovybėje Generalinio štabo viršininko grafo gen. Stanislovo Šeptickio (Stanisław Szeptycki), ištikimo Pilsudskio bendradarbio, koordinuojama veikla, liudija Lenkų karinės organizacijos ir Pakraščių sargybos raportai iš Suvalkų ir Kauno. Vienas Seinų ir Lietuvos „pajungimo“ Lenkijai organizatorių Tadeušas Katelbachas (Tadeusz Katelbach) savo prisiminimuose nurodo tikrus šio sumanymo vykdytojus,

finansavimo šaltinį ir gijas, vedančias tiesiai į J. Pilsudskio kabinetą. Pagaliau ir J. Pilsudskio atvykimas į Seinus rugsėjo 13 d. bei jo džiaugsmingi sveikinimai užgrobimo organizatoriams nepalieka abejonių dėl jo angažavimosi „federalistiniu“ veiklos metodu. Lenkijos „darbą“ Lietuvoje ir „pakraščiuose“, taigi ir Seinuose, J. Pilsudskis pavedė Leonui Vasilevskiui (Leon Wasilewski) ir savo tiesioginiams pavaldiniams (žr. žemiau) bei Lenkų karinės organizacijos (POW) tinklui. Iš kariuomenės (II skyriaus) lėšų dalinai finansavo ir Pakraščių sargybos veiklą Lietuvos pasienyje (taigi Seinuose) bei gilumoje, nepaisant to, kad jos gretose netrūko R. Dmovskio rėmėjų, taigi tiesioginės aneksijos šalininkų. Apie Pilsudskio angažavimąsi siekiant pajungti Lietuvą Lenkijai daug ką pasako jo artimų bendradarbių atskleista tezė, jog viršininko slapta mintis ir ambicija buvo turėti Lietuvos-Baltarusijos Liaudies Respubliką su prezidentu J. Pilsudskiu, „federacijoje“ su Lenkija. Tai paliudija Mykolas Riomeris, susitikinęs su Valeru Slaveku (Walery Sławek) ir Aleksandru Pristoru (Aleksander Prystor), artimiausiais Pilsudskio planų vykdytojais, dėl jam pavedamos misijos Kaune suregzti prolenkišką vyriausybę. Ir išvis ne federalistinis, o absurdiškas (tiksliau, aneksinis) yra Pilsudskio veiksmas – neigti lietuvių

Mokytojų konferencija. 2021-10-15

valstybingumą ir siūlyti „derybas“ (sic!) su bet kuo Lietuvoje, kas tik sutiks už 3 mln. markių (J. Aukštuo-laitis *and company*), o nepavykus – už 6 mln. markių (sic!) nuversti legaliai veikiančią Lietuvos vyriausybę. Nepaisant Lietuvos valdžios be galo sunkios padėties, šios Belvederio užmačios nepavyko. Savos valstybės nepriklausomybė buvo įvertinta aukščiau negu neaiškios išorinės pagundos ir provokacijos.

Lenkijos sėkmė rytuose baigėsi Ukrainos plotuose, iš kur Raudonoji armija plačiu frontu skynėsi kelią į Lenkijos gilumą. Santarvė, matydama pavojų Lenkijai ir savo interesams, pareikalavo Spa konferencijoje 1920 m. liepos 10 d. perleisti Vilnių Lietuvai, iki jo likimas bus nuspręstas tarptautinių organų. Lietuva liepos 12 d. pasirašė taikos sutartį su Sovietų Rusija, pripažinusią Vilnių, Gardiną bei pietų Suvalkiją su Seinais Lietuvai. Tai buvo jos laimėjimas, skaudžiai Pilsudskio išgyventas. Vilniaus perleidimas Lietuvai reiškė smūgį slaptam aneksiniam sumanymui.

Tuo tarpu Lietuvos kariuomenė į besitraukiančių į vakarus Lenkijos karinių dalinių pozicijas dislokavo

savo pajėgas pietų Suvalkijoje, reikšdama pretenzijas į pirminę F. Fošo demarkacijos liniją su Seinais centre. Tarp kitko, taip užbėgdama už akių Raudonajai armijai ir jos čia neįleisdama, kuo pagelbėjo pietvakarinės Suvalkijos (Seinų, Suvalkų ir Augustavo apskr.) gyventojams išvengti bolševikų invazijos.

Raudonajai armijai artėjant prie Varšuvos, nuo rugpjūčio 12 d. valstybės vadovas ir vyriausiasis kariuomenės vadas J. Pilsudskis atsistatydino, užgultas gilios psichologinės krizės. Lemiamo mūšio ties Varšuva rugpjūčio 15 d., vadinamo „stebuklu ties Vysla“ (lenk. Wisła, prūs. Wiksla < Weiksla), strategais tapo gen. Tadeušas Rozvadovskis (Tadeusz Rozwadowski) ir gen. Maksimas Veigandas (Maxime Weygand). J. Pilsudskis į ankstesnes vadovavimo pozicijas sugrįžo rugpjūčio 18 d., jau bolševikus atmušus nuo valstybės sostinės prieigų.

Raudonosios armijos sutriuškinimas ties Varšuva Lietuvos ir Lenkijos santykiams atvėrė naują, nebūtinai gerą, perspektyvą. Atgijo J. Pilsudskio viltis paimti Vilnių, tačiau dėl Spa konferencijoje įsipareigojimų Santarvei reikėjo rasti „mažiau agresyvią“ jo aneksijos

formą. Tuo tarpu stumiant Raudonąją armiją į rytus prasidėjo susirėmimai su lietuvių kariuomene Suvalkų krašte. Čia Lietuvos kariuomenė buvo užėmusi barą ties pirmąja F. Fošo linija.

Nesigilinant į visus pietvakarių Lietuvoje 1920 m. vykusių karinius veiksmus, reikia pažymėti, kad 1920-09-20 Tautų Sąjungai paraginus Lietuvą ir Lenkiją nutraukti tokius veiksmus ir taikiai spręsti tarpusavio santykių klausimą, po dviejų dienų Lenkija pradėjo operaciją „Nemunas“ prieš Raudonąją armiją ir ėmė veržtis į Pietų Lietuvą, perskėlus lietuvių

frontą į dvi dalis, per Seinus, Kapčiamiestį, Druskininkus nužygiavo Lydos link. Lenkijos generaliniame štabe (gen. T. Rozvadovskis) buvo parengtas Vilniaus ir Lietuvos teritorijos užėmimo planas. Tačiau Pilsudskis, atsižvelgdamas į Tautų Sąjungos komisijos buvimą, jo atsisakė dėl atviros, neužmaskuotos agresijos. (Be to, J. Pilsudskis gen. T. Rozvadovskį laikė asmeniniu priešu, ir manau, kad nenorėjo jo dar vieno laimėjimo. Po 1926 m. gegužės perversmo, kaip spėjama, jo įsakymu gen. T. Rozvadovskis buvo kalinamas ir, išleistas jau praradęs sveikatą, netrukus mirė. Manoma, kad buvo nuodijtas.) J. Pilsudskis veikė savais metodais, paruošė aneksinę „kariuomenės maišto“ operaciją. Jos vykdytoju buvo paskirtas gen. Liucijonas Želigovskis (Lucjan Żeligowski).

Spalio 7 d. buvo pasirašyta Lietuvos ir Lenkijos Suvalkų sutartis. Ją abiejų šalių delegatai pasirašė tarpininkaujant JAV karinės misijos Baltijos kraštuose atstovams ir Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijai. Pagal Suvalkų sutartį Lietuvos sienos su Lenkija nebuvo patvirtintos, vien nužymėta demarkacijos linija iki Bastūnų. Rytų kryptimi tolyn

nepažymėta demarkacijos linija buvo reikalinga numatytam Vilniaus puolimui.

Pasirašant sutartį jau buvo parengtas jos sulaužymo ir Rytų Lietuvos su sostine Vilniumi užgrobumo planas. Spalio 5 d. Pilsudskis gavo iš Lenkijos derybų su Sovietų Rusija Rygoje delegacijos patikinimą, kad jau susitarta dėl preliminarios sienos, atkertančios Lietuvos teritoriją nuo Rusijos (vad. Vilniaus, arba Daugpilio, koridorius). Tad jis ramiai galėjo vykdyti gen. Želigovskio „maišto operaciją“. Spalio ne 9, o jau 7 dieną paliaubos su Lietuva buvo sulaužytos. Želigovskis tądien pradėjo Vilniaus puolimo operaciją. Priartėjo prie šio miesto. Po atkaklios, bet ribotomis jėgomis vykdytos lietuvių gynybos, spalio 9 d., Želigovskio grupuotė (14 tūkst. karių) užgrobė Vilnių ir Trakus. Po kurio laiko, gavus pastiprinimą, pradėjo veržtis į Lietuvos gilumą. Giedraičių

ir Širvintų kautynėse Lietuvos kariuomenė sustabdė lenkų agresiją. Santarvės Karinės kontrolės komisijai tarpininkaujant lapkričio 29 d. buvo pasirašytos paliaubos. Lenkija dėl ilgaamžės Lietuvos sostinės aneksijos susilaukė visuotinio demokratinių valstybių pasmerkimo. Jos probleminis Vilniaus valdymas truko ne visą dvidešimtmetį ir pagilino lietuvių ir lenkų konfliktą.

Vis dar nenurimsta diskusijos, ar tikslinga buvo telkti gausias Lietuvos pajėgas Suvalkų krašto gynybai. Atsakymas yra vienareikšmis. Ar lietuviai galėjo neginti vieno iš trijų svarbiausių savo kultūros židinių – Seinų? Pažvelkime vien į „bostoniškės“ Lietuvių enciklopedijos 36 tomą ir pamatysime Seinuose subrandintos dvasinės ir kultūrinės lietuvių veiklos didingumą, spinduliuojantį plačiai už šio etnografinės Lietuvos lopsio. Veiklos, turinčios pamatinės reikšmės nepriklausomos ir atkurtos Lietuvos valstybingumo raidai iki šių dienų. Suvalkų krašto gynyba bei Suvalkų sutartimi buvo užtventtas kelias Lenkijos brovimuisi į Suvalkijos šiaurę, sutramdant Lenkų karinės organizacijos ir Pakraščių sargybos apetitą okupuoti Lietuvos sritį nuo Vilkaviškio iki Alytaus.

Lenkai neturėjo Seinuose panašaus kaip lietuvių nei kultūrinio, nei politinio potencialo, savos spaudos, organizacinių pajėgų, todėl ir reikėjo Romano Dmowski šalininkų, Belvederio aplinkos ir Vyriausiosios vadovybės Generalinio štabo pastangų skleisti prieš Lietuvą melagingus kaltinimus, auginti prieš lietuvius autochtonus neapykantos bangą ir galop miestą užgrobti. Policijos ir kariuomenės pajėgomis ištremti Seinų dvasinės seminarijos darbuotojus ir auklėtinius.

Gėdingai įkalinti du jos šviesuolius dėstytojus – prelatus, dėl kurių išlaisvinimo kreipėsi Šventasis Tėvas, *nota bene* ištremtą Antaną Karosą įvardijęs kaip vieną iš išmintingiausių ano laikmečio vyskupų. Jau neminiu daugelio lietuvių organizacijų, švietimo ir leidybos židinių Seinų krašte likvidavimo. Tuo būdu norėta „įtvirtinti“ lenkų Seinuose pranašumą.

Endekų bei „federalistų“ pasėta ir išugdyta neapykanta lietuviams, kaip ši Seinuose ar Vilniaus krašte, vis iškyla, įgydama neregėto bukumo formas. Štai remontuojant buvusios Seinų dvasinės seminarijos patalpas aštuntojo dešimtmečio pradžioje aptikta viename iš bokštų buvusi XIX a. slaptoji lietuvių seminaristų bibliotekėlė. Vietos klebonas prelatas Stanislavas Rogovskis (Stanisław Rogowski) šį istorinės, neįkainojamos vertės radinį aptikusiems darbininkams įsakė sudeginti. *O tempora, o mores!* (O laikai, o papročiai!) Ir taip jau visą šimtmetį seišniškių civilizacija renčiama ant iškreipto santykių su lietuviais vaizdo, nuolatiniams siekiais ištrinti lietuvių paveldą, lyg jis būtų akivaizdus priekaištas šio žemės lopinėlio istorijai. O kad čia esame ir gyvuojame, pakeldami daugelį politiška užprogramuotų sunkumų, rodo Seinų, kaip lietuviybės buvusio, betgi ir esamo centro tvarumą. Jo naujas gijas jau ugdome kartu su savo dvasine tėvyne Lietuva.

Nuo 1994 m. balandžio 26 d. pagaliau turime su Lenkija abiejų valstybių pripažintas sienas bei Draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartį. Tai naujas mūsų santykių istorijos puslapis. Galbūt vietos administracija ir net dalis Lenkijos šviesuomenės kada nors supras, kad nėra prasmės pristatinti šio krašto 1918–1920 m. istorijos raidą iškreipto veidrodžio (suprask – neadekvačių dvasinių ir materialinių interpretacijų) šviesoje.

(Pabaiga)

Lenta T. Katelbachui po jos atidengimo 2021-08-23

Legendinis partizanas J. Lukša – pasiaukojimo tėvynei simbolis

1951-ųjų rugsėjo 4 d. Kauno rajono Pabartupio kaime SSRS valstybės saugumo ministerijos (MGB) surengtoje pasaloje, išduotas buvusio bendražygio, žuvo Lietuvos laisvės kovos sąjūdžio (LLKS) visuomeninės dalies politinio skyriaus viršininkas, LLKS atstovas užsieniui Juozas Lukša (Vytiš, Juodis, Skirmantas, Skrajūnas, Daumantas). Minint šio laisvės kovotojo 100-ąsias gimimo ir 70-ąsias žūties metines, Lietuvos Respublikos Seimas 2021-uosius paskelbė Lietuvos laisvės kovotojo Juozo Lukšos-Daumanto metais.

Šios sukaktys inspiravo daugybę sumanymų, kaip geriau pažinti šią neeilinę asmenybę ir įamžinti jos atminimą. Vienas iš jų – neseniai pasirodžiusi istoriko Vidmanto Vitkausko parengta knyga „Juozas Lukša-Daumantas ir jo atminimo įamžinimas“.

Su knygos autoriumi, Kauno r. Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktoriumi ir ilgamečiu J. Lukšos atminimo puoselėtoju V. Vitkausku, kalbėjosi Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Adolfo Damušio demokratijos studijų centro darbuotoja dr. Ilona Strumickienė.

Dr. Ilona Strumickienė: Kas Jums yra Juozas Lukša? Kaip jį pristatote savo mokiniais ir gimnazijos svečiams?

Vidmantas Vitkauskas: *Asmeniškai man J. Lukša yra pasiaukojimo tėvynei simbolis. Tai mėginu ištransliuoti visiems, kurie atvyksta į mūsų gimnaziją. Tai žmogus, kuris*

išaugo nepriklausomybės laikotarpiu, gavęs pagrindus lietuviškoje atkurtoje mokykloje, su tėvų įskiepyta meile tėvynei. Esant reikalui, paliko savo mylimą žmoną ir sugrįžo į Lietuvą tęsti kovos, nes savo draugams buvo davęs priesaiką grįžti ir kovoti.

Dr. I. S.: Kaip kilo mintis rengti knygą? Kaip susidėliojo tokia knygos struktūra?

V. V.: *Lietuvos laisvės kovomis domėjausi nuo pat savo vaikystės, todėl man buvo ne paslaptis partizanų istorijos, jų dainos, kovos, įamžinimo vietos. O kai Garliavoje įkūrėme mokyklą, kurią vėliau pavadino Juozo Lukšos vardu, atsirado galimybės į šią temą gilintis plačiau kaip istorikui.*

Kai Lietuvos Seimas šiuos metus paskelbė Daumanto metais, kilo idėja visą kauptą medžiagą susisteminti ir sudėti į knygą, kad skaitytojai, kurie domisi šiuo laikotarpiu ir šiuo žmogumi, galėtų plačiau susipažinti su šia iškilia asmenybe.

Dėliojant knygą pirmiausia dėmesys skirtas pačiam J. Lukšai, jo veiklos įamžinimui, skaitytojus supažindinant su įvairiais jo atminimui išleistais leidiniais, sukurtais dokumentiniais ir vaidybiniu filmu, pastatytais paminklais, pavadintomis gatvėmis ir kt. Kad būtų kiek vaizdingiau, prie kiekvieno teksto sakinio pridedamos nuotraukos.

Didelė knygos dalis skiriama jo gyvenimo meilei – žmonai Nijolei Bražėnaitei, su kuria jis susipažino būdamas Prancūzijoje, jos šeimai. Taip pat – J. Lukšos šeimos ratui:

jo tėvams ir ypač broliams partizanams Jurgiui bei Stasiui, kurie žuvo 1947 m., ir vieninteliam išlikusiam gyvam Antanui Lukšai.

Galiausiai skaitytojas ras nemažai medžiagos apie J. Lukšos bendražygius, su kuriais jis ėjo į Vakarus: Jurgį Krikščiūną, Kazį Pypį, koks susiklostė jų likimas, apie jo grupės narius – Klemensą Širvį, Benediktą Trumpį.

Skaitytojai taip pat ras nemažai informacijos apie N. Bražėnaitės antrąją šeimą, kurią ji sukūrė, kai po 10 metų sužinojo, kad J. Lukša žuvęs. Ji tartum įvykdė Juozo laiške parašytus žodžius: „Jeigu aš virsiu žemės dulke, tu vėl, Nijoliuk, susikurk laimingą gyvenimą.“ N. Bražėnaitė puikiai prisimena tas dienas. Viena savo pasisakymų ji ir kalba: „Dėkoju Dievui, kad likimas man davė du vyrus – Juozą ir Renzo.“

Dr. I. S.: Ką naujo ir įdomaus pavyko rasti?

V. V.: *Ruošdamas šią knygą nekėliau sau tikslo išleisti monografinio pobūdžio knygą, netikėdamas, kad aptiksiu ką naujo apie J. Lukšą-Daumantą. Bet per tuos metus, kai kaupiau medžiagą, netikėtai pavyko rasti keletą dokumentų, kurie iš esmės keičia žinias apie šį legendinį partizaną.*

Iki šiol žinojome, kad jis gimęs 1921 08 10. Tačiau Lietuvos centriname valstybės archyve man pavyko rasti jo gimimo metrikų išrašą. Ten parašyta, kad jis gimė 1921 08 04. Šią datą sustiprino dar keli dokumentai, kuriuos aptikau

Juozas Lukša-Daumantas

Kauno regioniniame valstybės archyve: 1936 m. J. Lukšos Veiverių mokyklos baigimo pažymėjimas ir 1940 m. baigimo atestatas (kai jis baigė Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją). Ir viename, ir kitame dokumente labai aiškiai įrašyta, kad jo gimimo data – rugpjūčio 4-oji.

Tarp kitų svarbesnių dokumentų pavyko rasti jo turto paveldėjimo aktą. Jis 1950 m. kovo mėnesį Paryžiuje pasirašė turto dovanojimo N. Bražėnaitėi aktą – kad jai leidžia naudotis visu savo turtu ir už knygas gautomis lėšomis, kad jo mirties atveju visas turtas pereis jos žinion. Šį dokumentą patvirtino jo geras bičiulis teisininkas Petras Vilutis. Šią datą išskiriu, nes jie susituokė tik 1950 m. liepos 23 d.

Pavyko aptikti kelias naujas nuotraukas, kur J. Lukša užfiksavo su savo bendražygiu K. Širviu praktikuojantis amerikiečių žvalgybos mokykloje. Gana įdomus

dokumentas, kuris dar nėra pakankamai ištyrinėtas – tai laiškas „Lauksiu tavęs“. Knygoje to neminiu, nes ir pats iki galo dar neišsiaiškinau jo atsiradimo priežasčių, bet aišku tai, kad šį laišką N. Bražėnaitė rado jau J. Lukšai išskridus į Lietuvą tarp jo daiktų. Laiškas buvo įdėtas į Juozo laiškų knygą „Laiškai mylimosioms“. Eilėraščio autorius – rusų dvarininkas, vėliau tapęs sovietiniu karininku, reportažus rengiančiu fronte, Konstantinas Simonovas. N. Bražėnaitė neprisiminė detalių, iš kur laiškas galėjo atsirasti. Viena versijų – jį gavo Prancūzijoje būdamas tarp pasitraukusių į Vakarų rusų kareivių ar disidentų. O galbūt tą laišką atsinešė, kai nacių okupacijos metais Lukšų šeima slapstė rusų kareivį?

Dr. I. S.: J. Lukša mums tapęs besąlyginio pasiaukojimo už tėvynę simboliu. Bet turėtume žinoti, kad šeimoje jis nebuvo vienintelis, išėjęs partizanauti – į pokario rezistenciją įsijungė dar trys broliai: Jurgis, Stasys, Antanas. Kas lėmė jų besąlyginį atsidavimą tėvynei?

V. V.: Mano galva, tai – ypatinga šeima. Tėvas Simonas Lukša turėjo 33 ha žemės. Labai anksti mirė jo pirmoji žmona, palikusi tris mažamečius vaikus. Jis, jau būdamas beveik 59 m., į savo namus parsivedė antrąją žmoną Oną Vilkaitę, kuri jam pagimdė dar keturis sūnus: Jurgį, Juozą, Antaną ir Stasį.

Šios šeimos keturi broliai tapo Lietuvos laisvės gynėjais. Pati motina, kaip pasakoja A. Lukša, parklupdžiūsi ant kelių, jiems palinkėjo nesuklysti einant į laisvės kovotojų gretas, laikytis duoto žodžio ir ginti

laisvą tėvynę.

Pirmasis iš brolių žuvo Jurgis – jis tuo metu buvo atvykęs į savo sodybą pavalgyti, pasikeisti drabužių. Kažkas iš kaimynų jį įskundė, o namus apsupto vietiniai stribai. Jurgis išsoko pro langą ir bėgo per laukus, kur turėjo pasiekti Mozūriškių miškelį. Deja, kareiviai jį nušovė. Tėvą, daužydami automatu buožėmis, atvarė prie žuvusio sūnaus ir liepė jį atpažinti. Tėvas jau buvo solidaus amžiaus – neatlaikė to, atgulė į patalus ir po kelių mėnesių 1947-aisiais mirė.

Pats jauniausias brolis Stasys tuo metu buvo partizanų stovykloje, kur partizanai, susirinkę į puskarininkių mokyklą, mokėsi karybos. Apsupus stovyklą Stasys su kitu bendražygiu, Petru Ašmonu, gynė atsitraukiančius kovos draugus ir abu žuvo.

1947 m. buvo lemtingi ir A. Lukšai – jį tų metų birželį susekė sovietiniai agentai suėmė. Po kiek laiko kalėjimas pakeistas kaliniu lageriuose. Jam pavyko sugrįžti į Lietuvą, sulaukė laimės susitikti su mama.

Juozas Lukša-Daumantas 1947 m. pirmą kartą išėjo į Lenkiją susisiekti su Vakaruose esančiais rezistentais. Po kelių mėnesių, gruodį, jis išvyko į Vakarų, kur išbuvo šiek tiek ilgiau.

Dr. I. S.: Iš visų brolių vienintelis Antanas Lukša išgyveno sudėtingą pokario laikotarpį ir sulaukė Nepriklausomybės. Apie jį ir kitus brolius Lukšas kalbams Veiveriuose – vietovėje, kuri yra netoli nuo vietų, kur gimė, mokėsi broliai Lukšos. Kokio likimo žmogus Antanas Lukša?

V. V.: Su A. Lukša teko daug metų bendrauti. Rodė tikro Lietuvos patrioto pavyzdį. 1947 m. jis buvo suimtas, nuteistas ilgus metus kalėti. Į Lietuvą sugrįžo po Josifo Stalino mirties. Rado dar gyvą savo mamytę, kuri, žuvus kitiems vaikams, o jį

Iš Vytauto Didžiojo karo muziejaus archyvo

ištrėmus, liko viena, buvo išvaryta iš namų, slapstėsi pas gimines, kaimynus. Su mamyte pagyveno keletą metų, numirė ant jo rankų. Ji palaidota šalia vyro Simono Veiverių kapinėse.

A. Lukša vedė panašaus likimo gyvenimo draugę Eugeniją Savickaitę. Su ja susilaukė dviejų vaikų – Dalios ir Kęstučio. Kurį laiką gyveno netoli Veiverių, Mauručiuose. Kaip ilgametis Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos kūrėjas ypač daug rūpinosi savo brolio ir kitų Lietuvos laisvės kovotojų atminimo įamžinimu. Buvo vienas tų, kurie pradėjo kurti Veiveriuose esantį Skausmo kalnelio memorialą buvusiems partizanams. Jau keletas metų, kaip čia ilsisi paties Antano palaikai.

Jis buvo baigęs Kauno mokytojų seminariją, mokytojavo, kurį laiką Kaišiadorių rajone vadovavo mokyklai. Kai pajuto, kad jį saugumiečiai seka, pasitraukė į pogrindį – jo mokytojavimas baigėsi. Tačiau jis demonstravo vyriškumą, patriotinį nusiteikimą ir nesitaikstymą su jokios politinės partijos įtakomis, mokėjo sakyti tiesą į akis.

Kalbant apie šeimą, visada labai gražiai atsiliepdavo apie savo mamytę, neišpasakymo gerumo moterį, apie savo tėvelį, kuris taip pat prisidėjo prie vaikų ugdymo ir mokymo

– ne taip lengva buvo ūkininkui išleisti visus vaikus į mokslus. Mamytė buvo labai pamaldi, broliai dalyvavo ateitininkų judėjime.

Antanas apie brolių vienybę visada sakydavo: kartu dirbdavo, kartu ilsėdavosi. Juozą visuomet išskirdavo kaip iniciatyviausią, kaip labiausiai gebantį užmegzti kontaktus, bendrauti. Visi broliai labai gražiai dainavo. Ir A. Lukša ilgai giedojo Veiverių bažnyčios mišiose, dalyvavo ansamblyje „Girių aidas“, kur buvo susibūrę partizanai.

Vėliau visi vaikai, palaiminti mamos, tapo partizanais.

Dr. I. S.: J. Lukšos istorija neatsiejama nuo jo gyvenimo meilės – Nijolės Bražėnaitės. Šių dviejų žmonių santykis parodo, kokia J. Lukšai buvo brangi Lietuva. Praėjus vos savaitei po vestuvių jis išvyko į nežinią – iškeitė patogų, lengvą, saugų gyvenimą Vakaruose į mirtiną pavojų, į varganą buitį. Gal galite papasakoti daugiau apie N. Bražėnaitę?

V. V.: 1950 m. liepos 23 d. – jų tuoktuvės. Siaurame draugų ratelyje juos sutuokė prelatas Krupavičius. Gyvenimas kartu trukęs vieną medaus savaitę. Jie buvo pažįstami nuo 1948 m., kai J. Lukša, lydintis Jono Pajaujo, atvyko į Prancūziją

pranešti apie savo prasiveržimą pro geležinę uždangą, kad nori susitikti su Lietuvos laisvės kovotojų atstovais rezistencijoje, gauti iš jų paramą, perduoti nuotraukas iš kovojančio krašto, laišką popiežiui ir kt. Nijolė tuo metu gyveno Prancūzijoje – ji dar karo metais buvo išvykusi mokytis į Vokietiją, vėliau Insbrike baigė medicinos studijas, ten dirbo praktikuojančia gydytoja.

Užsimezgė dviejų jaunų žmonių draugystė. Juozui buvo 27-eri, Nijolei 25-eri. Juozas, pasiryžęs grįžti į Lietuvą, gavęs įsakymą iš kovojančio krašto, savo misiją atliko. Nijolė ir dabar pasakodama apie tas akimirkas visuomet pabrėžia, kad Juozas turėjo dvi mylimąsias: pirmoji – Lietuva, antroji – Nijolė.

Jos paklausiau, kaip dabar vertina jo išėjimą, ką pasakytų, jei jis būtų gyvas. „Jam pasakyčiau tai, ką tada sakiau – jei apsisprendei, privalai kovoti. Negalėjau jo sustabdyti, nes pati sau to nebūčiau atleidusi: jis visa širdimi ir mintimis buvo tik su Lietuva“, – atsakė Nijolė.

Po kurio laiko atėjo Juozo draugo Julijono Būtėno laiškas, kuriame jis paskelbė, kad Juozas nuleistas desantu Lietuvoje. Ką ji išgyveno, sunku pasakyti – Nijolė apie savo vyro mirtį sužinojo tik praėjus 10 metų, kai amerikiečių kongresmenas, tirdamas sovietų nusikaltimus, išsiaiškino, kad tuo metu sovietų saugumas ypač medžiojo vieną iš Vakarų atvykusį, kaip jie sakė, agentą. Buvo duotas įsakymas jį ne imti gyvą, o sunaikinti. Jie padarė prielaidą, kad tai galėjęs būti Juozas Lukša, juolab kad įvardijo jo slapyvardį – Miškinis.

Kai Nijolė sužinojo, kad jos vyro nėra, susirado gyvenimo kelyje kitą sau artimą žmogų – italų kilmės mokslininką Fiorenzo Paronetto. Su juo susilaukė dviejų dukrų.

Nijolė ir su džiaugsmu, ir su liūdesiu kalba apie Juozą.

Vytautas Mačernis visada išliks jaunas poetas

SPAUDOS.
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Minint 100-ąsias gimimo metines

JANINA MACUKONIENĖ

Ilgai Lietuvoje tylėta apie šį dabar klasiku pripažintą, pačioje jaunystėje karo metu žuvusį lietuvių poetą. Vytautas Mačernis pakerėdavo savo eilėmis bendraamžius, studijų draugus. Julija Švabaitė, paklausta, kurio iš gausaus būrio jos pažįstamų poetų eilės pačios artimiausios, nedvejodama atsakė: „Nepatikėsi – Mačernio. Išgirdusi jį skaitant, arba kai jo eilėraščiai eidavo iš rankų į rankas, išmokdavau atmintinai.“ Poetas ir Vytauto Didžiojo universiteto profesorius Vincas Mykolaitis-Putinas, išklausęs savo studento

skaitomų eilių, apkabinęs V. Mačernį pasakė: „Tu esi didelis talentas“ (pagal „Poezijos kryžkelės“, Vilnius, 1994). Po netikėtos poeto mirties 1944 m. spalio 7 d., pataikius atsitiktinei sviedinio skeveldrai, jis ilgai liko tik savo draugų atmintyje. Tuo pat susikūrus naujai santvarkai, buvo reikalingi tik ją šlovinantys poetai, Mačernis nebuvo pageidaujamas.

Poetą vėl „atrado“ ir juo pradėjo žavėtis jaunimas jau po Lietuvos išsilaisvinimo 1990 m. Pradėta spausdinti jo poeziją, su vyresniaisiais moksleiviais buvo ruošiami poezijos montažai (vieną jų turėjo progos išgirsti ir mūsų krašto mokytojai per seminarą Vilniuje). Vyresnieji mokiniai labai dažnai renkasi Mačernio eilėraščius įvairiems skaitovų konkursams, nors jais ir nelabai galima išreikšti daug emocijų, o tuo pačiu pademonstruoti aktorinius gebėjimus. Jaunimą kažkodėl labai traukia Mačernio filosofiniai apmąstymai, gyvenimo prasmės, savos genties šaknų ieškojimas, gilinimasis į visatos paslaptis... O gal, pasibaigus socrealizmo epochai, visi pradėjome ilgėtis mistikos, tikėti nuojauta ir tuo neapčiuopiamu pasauliu žmogaus sąmonėje. Į tokių paslapčių pasaulį mus ir veda V. Mačernio „Vizijos“. Būties „lygtis“ stengiasi išspręsti jo sonetai. Gyvenimo troškimą ir mirties nuojautą išreiškia visa poeto kūryba.

Pagal kai kuriuos literatūros teoretikus, visos literatūros ir meno

epochos tarsi banguoja materializmo ir idealizmo kaitos principu. Idėjų pasaulį išreiškianti V. Mačernio poezija neatitiko materialistinės ideologijos, o visų pirma tarybinės valdžios diktuojamų literatams ir menininkams kūrybinių užduočių – „tarnauti liaudžiai“, skleisti komunizmo idėjas, dėl to ir buvo „užmiršta“, nepaisant didelės jos meninės vertės. Tiesa, 1970 m. tarybinėje Lietuvoje V. Kubiliaus pastangomis buvo išleistas nedidelis V. Mačernio poezijos rinkinėlis „Žmogaus apnuoginta širdis“, tačiau pirmieji didįjį poetą skaitytojams pristatė į Vakarus pasitraukę jo draugai poetai K. Bradūnas, H. Nagys, A. Nyka-Niliūnas, J. Kėkštas, filosofas dr. J. Girnius, kurie leisdami 1951 m. JAV poezijos antologiją „Žemė“, į ją įdėjo ir V. Mačernio eilių. J. Girnius, rašydamas šiam leidiniui įvadą, pabrėžė, kad visą antologijos poeziją sieja žmogaus prasmės žemėje ieškojimas. Šitaip V. Mačernis literatūrologų priskirtas žemininkų grupei ir tuo pačiu lyg ir susitapatinęs su išėivijos poezija.

*Pasilenkiu prie žemės ir stebiu,
Kol rytmečio rasoj sudrėkusių kalvų
kvepėjime
Apsvaigsta man galva.*

(Antroji vizija)

Jeigu ne ta atsitiktinė skeveldra, turbūt ir Mačernis būtų pasitraukęs

Vytautas Mačernis

POETO VYTAUTO MAČERNIO GIMTINĖS TAKAS

Vytautas Mačernis - ryški, spalvinga žvaigždė, žybtelėjusi Lietuvos padangėje ir de laiko užgesusi. Gyveno poetas vos trumpus aforistinius eilėraščius, o paliko įvairaus turinio, stiliaus bei žanro poetinius kūrinius: vizijas, sonetus, giesmes. Gimė 1921 m. birželio 5 d. Šarnelėje, Žemaičių Kalvarijos valsčiuje, Telsių apskrityje. Žuvo 1944 m. spalio 7 d. Žemaičių Kalvarijoje.

Gyvendamas gimtajame Šarnelės kaimo vienkienyje (schemoje pažymėta skaičiumi 5), užaugo ir sukūrė daugumą savo eilėraščių. Gausioje šeimoje (gimė 13 vaikų, užaugo 7) jis buvo antrasis vyriausias. Vytautas buvo dusimštas, užsiklėdęs savyje, kažko suskrintęs vaikas. Kartais jį paguodavo regėjimai ar sapnai vidury dienos. Motinos teigimu, jis mėgdavo tupėti „gandrelėje“ – lėdė, kurį buvo įstipęs aukštoje pūšyje, ir svajodamas žiūrėti į horizontą.

V. Mačernio šviestas ir gražiausias prisiminimas – senolė, kuri jį augino, kėlėsi naktimis, o paaugusiam sekė pasakas. Senelė mirė 1934 m., būdamas 80 metų.

1935 m. baigė Sedos progimnaziją, paskui tęsė mokslus Telsių gimnazijoje. Joje mokymams pradėjo rašyti pirmuosius eilėraščius.

1939 m. baigęs gimnaziją, pradėjo studijuoti anglų kalbą Vytauto Didžiojo universitete.

1943 m. dėl karo uždariusi universitetą, grįžo tėviškėn. Čia jis skaitė astronomiją ir fiziką, vertė Osakro Milašiaus kūrybą, mokėsi prancūzų kalbos, kadangi ketino studijuoti Sorbonos universitete Paryžiuje. V. Mačernis mokojo net 7 kalbas: vokiečių, anglų, prancūzų, italų, rusų, lotynų, graikų.

Tako lankomi objektai:

1. Vytauto Mačernio „Vizijų“ jamžinimo žemėlapis (steigėjas Konstantinas Bružas, akmenų tabys „Vladislavo Rastkisks“)
2. Šaltinis
3. Informacija
4. Vytauto Mačernio kapas. Automobilų aikštė ir 420 metrų ilgio takas 2011 metais įrengtas privačioje žemėje, savininkui Tomui Augustinui Kerpauskui sutikus. Bendras tako ilgis 545 metrai.

Norėdamas patikrinti ar esama miestelyje vokiečių, jis paleido kontrolinį šūvį. Viena sviedinio skeveldra buvo lenginga. Vytautas, tebesėdintis vežime, bet jau negyva, arklys, kaip įpratęs, atvežė į Jurkų kiemą. Kaip iš poeto artimųjų ir kitų žmonių pasakojimų yra užrašęs Vytautas Kubilius, kitą dieną broliui Vladas, namiškiškai ir keli kaimynai greitomis sukėlė karštą išvažiavimą Z. Kalvarjon laidojimo poeto. Tačiau netoli miestelio jau dundėjo patrankos, krito artilerijos sviediniai, todėl artumieji vėloni paskubomis išsivėlė Šarnelėn, kur ir palaidojo – vidury lauko, tėviškes kalnelėje, kurį jis buvo labai pamėgęs, tarp aukštų pušų, eglių ir ažuolų, kur dažnai atsidavo su savo senole.

Vytauto Mačernio vardas suteiktas Sedos gimnazijai, Žemaičių Kalvarijoje. Alėdžių g. 3 įkurtas poeto Vytauto Mačernio muziejus, kurį prižiūri Violeta Garbenčiūtė, tel. 8 615 36524 ir Bronius Kleinauskas, tel. 8 674 20400 (ketinami apsilankyti skambinti iš anksto).

Irenos Casperavičiūtės nuotraukos

ZEMAITIJOS NACIONALINIO PARKO DIREKCIJA
Didžioji g. 10, LT-94420
Priešais Pliusą
Tel. (8-448) 49337, faks. (8-448) 49337
El. paštas: info@zemaitijopark.lt

V. Mačernis gimė 1921 m. birželio 5-ąją Šarnelėje, netoli Žemaičių Kalvarijos, kaip antras daugiavaikės Vladislavo ir Elžbietos (Vičiulytės) Mačernių šeimos vaikas. Nuo mažų dienų būsimasis poetas buvo išskirtinis, mąstytojas, mėgstantis vienvietę. Jį daugiausia globojo senolė, močiutė iš motinos pusės. Su ja Vytautą siejo ypatingas ryšys, kuris vėliau atsiskleidė „Vizijose“:

V. Mačernis mokėsi Sedos progimnazijoje. 1939 m. baigė Telsių Motiejaus Valančiaus tikslųjų mokslų profilio gimnaziją ir įstojo į Vytauto Didžiojo universitetą studijuoti anglų kalbą ir literatūrą Teologijos-filosofijos fakultete. Čia įsitraukė į studentų ateitininkų veiklą meno draugijoje „Šatrija“. 1940 m. perėjęs studijuoti į Vilniaus universitetą 2 semestrus tęsė tą pačią kryptį, po to pasirinko filosofijos specialybę, lankydamas kartu lituanistikos pasakaitas. 1943 m. uždarius Vilniaus universitetą grįžo į tėviškę, kur saugiai bandė pralaukti karo audras, savarankiškai gilindamasis į mokslus ir kurdamas. Šarnelėje glaudėsi tada ir kiti nuošalesnės vietos ieškoję menininkai: Juozas Miltinis, Vaclovas Blėdis, Donatas Banionis. Su jais ir bendravo poetas paskutinėmis savo gyvenimo dienomis. Tai buvo nerimo, nežinomybės dienos – artėjo frontas, o su juo vieną okupantą keitė kitas. Pergalinga Raudonoji armija nežadėjo nieko gero – sovietinė sistema ir jos veikimo metodai lietuviams jau buvo žinomi nuo pirmosios okupacijos.

iš tėvynės kartu su H. Nagiu, A. Nyka-Niliūnu, su didžiąja Lietuvos inteligentijos dauguma. Visi 1944-aisiais bėgo nuo „raudonojo maro“ į Vakarų. Šį variantą svarstė ir V. Mačernis, bet, matyt, per daug mylėjo savo gimtąją žemę. Ir ši jį priglaudė amžiams. Kitaip tuomet išlikti Lietuvoje išsilavinusiam, mąstančiam, jautriam ir sąžiningam žmogui nebuvo įmanoma, tuo labiau poetui, kilusiam iš didžiažemių ūkininkų (Mačerniai turėjo apie 100 ha žemės, manoma, kad tai buvo Žemaitijos bajorai). Vyresnysis Vytauto brolis nuėjo partizanauti ir žuvo, tragiškai žuvo tėvas, o motina su jaunesniaisiais vaikais buvo ištremta į Sibirą.

*Ten sodo vidury, po didele purėta obelimi, matau, senolė sėdi,
Jos veidą ir akis nukloja lyg auksiniai siūlai per šakas nusvirę spinduliai (...)
Senole mano, jei žinotum, kaip tavęs aš pasiilgau.*

Motina augino jaunesnius vaikus (iš trylikos jų užaugo šeši), tėvas buvo užsiėmęs ūkio reikalais, jam reikėjo išmokėti dalis savo broliams, seserims. Visai šeimai teko sunkiai dirbti. Vytautas vaikystėje ganė didelę gyvulių bandą, dirbo kitus ūkio darbus. Mėgo gamtą, klaidžiojo po pelkes, tačiau jį taip pat traukė knygos, buvo labai gabus mokslui, užtat ne visada būdavo suprastas kitų šeimos narių.

Tais nežinomybės metais V. Mačernis tėviškėje daug kūrė, skaitė. Buvo įsirengęs medyje buveinę, kurioje sugebėdavo susikaupti. Mąstė apie žmogaus paskirtį žemėje. Buvo įsitikinęs, kad šią žmogiškosios egzistencijos esmę galima pažinti tik labai gerai pažinus save:

*Veltui aš laukiu: niekas man nepasakys,
Atėjęs iš erdvių giliųjų,
Kodėl kas nors yra? Kodėl aš pats esu
Didžiausia paslaptis visatos slėpinių?*

Įdomu, kad Mačernio poezijoje nerasime jokių įvaizdžių, susijusių su istoriniais įvykiais: karu, okupacija, tremtimi, rezistencija... Tačiau nereikia manyti, kad poetas buvo abejingas tiems įvykiams, kurie taip skaudžiai paveikė jo šeimos, tėvynės likimą, pagaliau pražudė jį patį.

V. Mačernis visa tai tarsi filtruoja per eilėraščių lyrinio subjekto sąmonę, jausmus, mąstymą, o tą subjektą, reiškiamą dažniausiai pirmuoju asmeniu, galima drąsiai tapatinti su pačiu jaunuoju poetu. Tai teigti mus įgalioja išlikę kai kurie jo dienoraščiai, laišškai mylimai merginai Bronei Vildžiūnaitei, draugų prisiminimai. Mačernis, atsiskirdamas nuo aplinkos, sugebėdavo pasiekti tam tikrą metafizinę būseną, patirti regėjimą, peržengiantį laiko ir erdvės ribas. Tų „aukštųjų akimirkų“ metu jis stengiasi išvelgti pasaulio, tėvynės, žmogaus ateitį, įspėti žmonijos egzistencinę mįslę. Tas „aukštasis akimirkas“, kai galima pasinerti į visatos paslaptis, poetas labai brangina. Jis įsitikinęs, kad visą pasaulio sanklodą galima atskleisti per vieno žmogaus gyvenimą. Poezija V. Mačernis planavo parašyti filosofinį traktatą, perteikti žmonijos istoriją. Manoma, kad polinkiui mistikai turėjo įtakos Oskaro Milašiaus kūryba, kurią poetas labai vertino.

Visgi skaitant šio jauno poeto eiles išskyla visų pirma laimės paieška, meilės troškimas ir liūdesys dėl gyvenimo trapumo, artėjančios mirties nuojauta ir nenumaldomas

gyvenimo troškimas.

*Bet kas gi aš esu?.. Jūs norite žinoti...
Turbūt kažkoks keistų troškimų lydinys, –
Ne vienas, į mane pažvelgęs, pasakys.
Taip! Trokštu – nes esu gyvenimo
besotis –
Gyvent, gyvent, visus kaskart mylėt
labiau,
Galbūt ir dar ko nors... Argi aš pats
žinau...*

Lyrinis subjektas kalba taip pat apie gyvenimą kaip kančią, kaip „sunkių pralaimėjimų ringą“. Nevengia kančios, nes ji žmogų ištaurina, suteikia gyvenimui prasmę, dėl kančios jis tampa nepakartojamas ir vienkartinis. Žmogaus lūkesčiai tai nesuderinamų priešingybių pynė:

*Kaip gera jausti viltį, laimę ir paguodą,
Kaip išganinga, jų netekus, laukti ir
kentėti!*

Išėjimo iš gyvenimo poetas nedramatizuoja. Mirties motyvas kartojasi daugelyje eilėraščių. Viename iš jų mirtis vaizduojama kaip „vargana senutė“, kurios „bedantė burna nusišypsos“. Tame pačiame eilėraštyje

poetas gana taikliai aprašo savos mirties momentą, nujausdamas metų laiką, kada tai atsitiks:

*Ir slinks veidai, kadais matyti,
Gyvenimas vaizduos pasikartos.
Išeisi tu iš čia rudens vėlyvą rytą
Ir nebegrįši niekad.*

Visgi svarbiausią vietą Mačernio kūryboje užima gimtųjų namų tema, agrarinės sanklodos svarbos žmogaus pilnaverčiam gyvenimui ir mažos tautos išlikimui išryškėjimas. Poetas idealizuoja kaimą, gimtuosius namus, tiki tiesiog magiška jų galia:

*Aš laimės svaiguly jaučiu,
Kaip meldo paprasta daina
Pažadina iš miego slėnius ir laukus.
Išeina kažin kur nakties tamsa,
Ir kelias su miglom jos liūdesys sunkus.*

Kartu su bendraminčiais V. Mačernis svarstė, kokią galimybę išlikti pasaulinio karo sumaištyje turi maža tauta. Svarbiausia, jų manymu, išsaugoti tradicines kaimo vertybes, bet taip pat neatsisakyti kovos dėl laisvės. „Laisvė būtina, jeigu norime pilnai gyventi ir pasireikšti. Kitaip mūsų tauta mirs nesuklestėjusi“, – kalbėjo Mačernis 1941 m. Vilniaus studentų literatūrinėje popietėje.

Rašytojo darbą suprato kaip ypatingą misiją: „Rašytojas tai nenumaldomas teisėjas kitiems ir sau, tai aukščiausio laipsnio moralinė asmenybė. Rašytojas turi būti šventas, tačiau niekad nepasitraukti iš purvinių žmonijos aikščių ir, visą tą purvą semdamas ir naikindamas, žmonijos aikštes švariomis paversti.“

Visa V. Mačernio kūryba spindi jaunatvišku idealizmu ir maksimalizmu, todėl ji ir artima visų pirma jaunimui. Tačiau savo išsilavinimu ir intelektualinėmis išvalgomis jis pralenktų ne vieną profesorių: mokėjo net aštuonias kalbas ir stengėsi mėgstamų rašytojų kūrinius skaityti originalo kalba.

V. Mačernio gimtieji namai Šarnelėje

Iš prisiminimų kraitės

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Prie Rakelijos, Morkiškės yra Padliaskų kaimas. Čia, prie pat sienos su Lietuva, seniau gyveno daug lietuvių. Jiems iki Berznyko buvo 4 kilometrai. Po kruvinių įvykių XX a. pradžioje, kai bažnyčioje nesutarta dėl pamaldų lietuviams ir kai jie atsiskyrę nuo Berznyko įkūrė parapiją Kučiūnuose, minėto kaimo žmonės ėjo melstis į Kučiūnus (kol galima buvo eiti per sieną).

1941 m., kaip ir daugelis kitų kaimų gyventojų, Padliaskų lietuviai buvo iškeldinti į Lietuvą. Daugelis jų į savo sodybas jau negrįžo.

Prisiminimais dalijasi Padliaskų gyventoja Česė Goberienė, kuri Lietuvoje lankė Nemajūnų kaimo mokyklą.

Ca, Podliaskų šitan kaimi, seniau gyveno daug lietuvių. Vieni išmirė, kiti kaip išvažau, tai ir likosi Lietuvoj. Kap Dabuliai, Dapkūnai, Nasevičiai, treji Goberai. Su Sinkevičiais, Būdavais, Zablackais, Pakutkais ir mes su mamu išvažavom 1941 m. Lietuvon. Tėtės tadū jau nebuvo, jis žuvo. Kap vokiečiai paėmė mano tėtį, vokiečiai ir nužudė. Likau siratukė dzviejų metų, cik su mamu. Kap užaugau, vis mamos klaušiau, kode neturu nei brolio, nei seserės. Mama sakydavo: „Nenorėjau antrusyk žanycis, kad patėvis tavj, vaikeli, neišvaryty iš namų.“ Tep daug kur buvo: tai močakė negera, tai patėvis. Ne dovanai ir pasakos tokios parašytos. Mažai kur taikėsi, kad gera ateit pamotė arba patėvis, tai tode cik su mamu buvau. Nor mama tai turėj keturas sasaris ir brolij. Iš jų sasuoj Elena, turėdama 13 metų, išvyko, plaukė per cielų mėnasį Amerikon pas mūs mamos tokių tetų (mano močutės sasarij) ir likosi. Toj mamos teta sykį da paprašė, kad da viena atvyktų, alia mūs močutė (anos Elenos mama)

parašė: „Užtenka, kad vieny in nežinių išlaidau ir labai liūdna, kap ca duonos neturėtum, ogi sunkiai dzyrbam ir duonos užteks...“ Toj Elena tynajus pas tų tetų gyveno, o paskui ištekėjo už amerikono ir tį liko, tynajus ir palaidota, alia buvo mumiem labai gera. Žinia, kap su mamu cik likom, tai sunku buvo, biednysta, biednai gyvenom. O va ca turu nuotraukoj, kap aš jau 10 metų pasrėdiau, pasdabinau tetos atsiųstu paltuku, o mama apsiivilko madyngu jos kostiumėliu. Daug mumiem siuntė ir kadu tai parašus buvo, kad visadu mumiem dapadės, kol galės, kad neturėsim bėdos... Tep ir buvo, labai dzaugėmės kožnu pačkuti ir dalinomės su kitais. Nuo mažų dzienu išmokau ir malkas kapoc, ir kitokius darbus mačyc, kad cik mamai būt langviau.

Mano mama tai Gabrinia Jančūtė-Erbscienė, o mamos sesuoj Rožė tai buvo Jono Zablacko Aradnykuose žmona, kita tai Ona – už Sinkevičiaus Rakelijoj (Džanais pravardzavo juos), viena liko Lietuvoj, jos visos sulaukė sanatvės. O mamos brolis Jančė su Českevičūti apsižanino, turėj vieny dukterį Veronikų, ji Lietuvoj liko Maslauskienė – medicinos seseri dzyrbo. Jis, šitas mamos brolis, jaunas mirė, tai jo žmona vėliau ištekėj antru sykiu už Trainausko Rakelijoj.

Kap prismenu, kap da mažā buvau, gal kap ir visur tadū – nu prastas tas mūs namelis, molis stubon vietoj medzinės padlagės, stogas da tadū šaudais dengtas, sklepelis. Su mamu an nedzidelės gspadarkutės, 8 hektarai. Kap užaugau, kaimynas Stasys Goberis pasipiršo, jis 4 metais už mani vyrasnis, susižaninom, ir jis pas mus atėj gyvenc. Tai nelaukį tuoj išardėm sanų svirnuokų, paskui ir trobų sanų, ir pasistatėm

šiek ciek toliau nuog ano kiemelio, va kur dabar šitas kiemelis, paskui kluonėlį ir tvartų iš rųstų su pastogi. A stuboj jau medzinė padlagė, po padlagi sklepelis, tai gerai žiemai morkvėm, bulvėm laikyc. Va kap dzaugiuos šituom mašinu (krosnimi – E. P.), da ir pečus yra, va man žiemų gerausia pasišylc an liuptuko, kap kokliai inšyla, tai ilgai laiko, bagi molis. Tai ne dovanai žmonės nuog sanovės žinoj, kad laikosi ilgai šiluma, kap molis. Šitų mašinu su kaptūru ir liuptuku tai statė Leončikas Stasys iš Podliaskų. Kap da mama buvo, tai tankiai bobų kepėm, ruginį duonų, dešras, bandas an lakštų. Cakavinas sanu peču ir liuptu turistai, užėji nusifotografuoja.

Vyras gražai štakietukais aptvėrė kiemelį, sodelį insiveisėm, obelių ir grūšų buvo, nor jau pasano, kap ir mes... O va koki dabar beržai ciej mūs pasodzyci prieš 52 metus, ba ciek metų su vyru išgyvenom. Jis numirė... Kų padarysi... O va canajus, o anoj mamos sodzyboj, va ca prieg kelalio, tokias iš akmenų da sklepelis buvo, tai gerai bulvėm. Ca, kur stubelka stovėj, pasodzino epušų, kvajų vyras, tai va kap gražus gojalis pasdarė. Ca visai netoli Lietuva, žamė daaina iki pacies rubežo. Anos balos seniau vis apsamtos, alia kap sumelioravo, geri šienai buvo. Sanovėj turėj ca būc irgi ažarėlis, cik užakijo, apaugo samanom, kupstais, sunku buvo dalgi šienauc. Adavėm sanatvėj žamį valdzai tam, kad gauc rentų. Alia savo paukščų kiemi vis laikėm, gyvulukų, karvukį, tai penimį pasiskersc ir parduoc. Ca lapės ir kiaunės išnešoj paukščus iš višcinyko, tai škadavojuau labai ir nustojau laikyc.

Nu sanatvė užpuolė, vargas jau pėscai aic, sunkiau dzviracu, o toli in

10 metų Česė su mama

Iš šeimos albumo

krautuvi, tai pas daktari, kap raikia, kaimynai Goberai pavežėja. Nor vasarų tai ca aplink jau turistų yra, tai tokia Ievutė man padeda jau kasmet, tai nuperka, atveža, ko man raikia, tai kap išvažinėja in Varšuvu, kas jai lieka nesuvalgyta – man prideda pylnų saldytuvi, tai an ilgai turu valgio. Daug dabar iš kitur atvykėlių pasistatį arba suremontavį namelius ca pabūna cik vasarų.

Mano vyras, vardu Stasys. Jo brolis Jonas namie likosi. Sesė Anelė už Sinkevičiaus išėj, gyveno Aradnykuose, paskui Sumavi apsipirkį, o paskui pasistatė Sainuose. Kita sesuoį išėj už Leončiko ir gyveno kiek Štabynkėj, paskui an Slionsko, kur gavo darbus ir apsiliko tynajus.

Mano vyro brolis Jonas Goberis tėviškėj Podliaskuose su šaimynu gyveno.

Jau miris. Tai an jo žamės Jono Nepomuko koplyčukė nuog sanovės medzin inkelta buvo palei upelį (ravas platokas, kap upė), ku inteka in ažarų Balandzį, toliau jau vanduoį plaukia in Lietuvių per rubežį. Tai pasakota, kad tas šventas Jonas Nepomukas (kap ir Žagaruose buvo prie plento, kap upi jungias Dusalis ir Galadusys – seniau ravai ir su čėsu užaugo) saugoj nuo nelaimių. Ba ugnis ir vanduoį nuo sanovės žmonėm nelaimių nešė... Tode žmonės statė kryžus ir koplyčukes, kad nor kiek apsisaugoc. Tėp ca an Goberų pabalio palei kelių buvo, su čėsu apnyko, tai patvarkė ir inkėlė vė medzin šitų koplyčukį.

Su mamu daug verpėm žmonėm ir buvo iš ko pridūrė prieg mažos mūs gaspadarkutės. Kalėdom ir Velykom an langų vis karpėm naujas frankutes, tai kap sykį dažinojau, kad galėt jos cik in konkursų Punski, perdaviau ir va net diplomų gavau 1999 metais, ir inrašyta, kad man paskyrė tadu pyrmų vietų už tuos karpinius, tai labai nusdzaugiau.

Linkime Jums, miela Čese, daug džiaugsmo ir sveikatos, gražių akimirkų kasdienybėje ir kad ateitis būtų šviesi. Kaip vanduo upely skubėjo metai, bet jie padovanojo Jums gyvenimo patirtį ir išmintį, daug šviesių prisiminimų. Tegul bėgantys metai niekada nepakeičia Jūsų akių ir širdies šilumos. Lai rankos greit nepavargsta. Nors toli Jums visur, bet gyvenimo taktas tebūna ilgas ir šviesus.

AČIŪ!

Visa šeima dėkojame Vidugirių mokyklos darbuotojams, mokiniams ir jų tėvams už Rasos Krakauskienės iš Raistinių reabilitacijos reikalams surinktas aukas.

TAIKOS BŪTINYBĖ

Taikos reikia labai –
Jaučia Žemės vaikai
Jau seniai, oi, seniai,
Kai neaiškūs laikai,
Kada pilna grėsmių
(Ligi šiol neregėtų),
Skausmo, kraujo dėmių
Ir kada Planeta –
Neramumų auka,
O prie pulsto raketų
Pirstą laiko kažkas,
Pasiryžęs tautas pražudyti
(Tiems kėsłams pabaigos
nematyti).
Todėl reikia taikos
Šiam pasauliui – tvirtos, –
Ne mirties, o vilties
Sugyventi visiems!

Mokyt. Jeronimas Šalčiūnas

Lietuvos žiniasklaida

2021 11 08–23

Kad tarp Seimo valdančiųjų ir Prezidentūros, tarp Gitano Nausėdos ir konservatorių – parlamento, Vyriausybės narių – nuo konservatorių atėjimo į valdžią 2020 m. pabaigoje vyrauja sunkiai slepiama nemeilė, ne kartą rašė žiniasklaida, kalbėjo politologai. Kai kas tai jau įvardija kaip nesibaigiančią krizę. Anot portalo tv3.lt, „konservatoriai tik laimėję rinkimus pradėjo savo galių demonstravimą prieš politikos naujoką G. Nausėdą. Bandė jį išstumti iš Europos vadovų tarybos posėdžių, nevengia viešumoje skambiomis frazėmis kritikuoti jo pasisakymus ir sprendimus“.

Nauja priešpriešos banga tarp valdančiųjų ir Prezidentūros kilo po Vokietijos federalinės kanclerės Angelos Merkel dviejų pokalbių telefonu su Baltarusijos faktiniu vadovu Aleksandru Lukašenka dėl pabėgėlių. G. Nausėda kitą dieną telefonu pats bendravo su A. Merkel ir, anot Prezidentūros, išsiaiškino, ką ji kalbėjo su A. Lukašenka, bei pasakė jai, kad sankcijas Baltarusijai reikia tęsti. Į tai reaguodamas Lietuvos užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis išreiškė apmaudą, kad G. Nausėda pokalbiuose su A. Merkel nesuderino Lietuvos pozicijos su juo. „Žinučių prieš skambučius – nei pirmąjį, nei antrąjį – nesu gavęs nei iš Prezidento, nei man turimais kanalais iš patarėjų komandos“, – tvirtino G. Landsbergis, kurį citavo tv3.lt. Tuo tarpu G. Nausėda, anot minėto portalo, sakė, kad žinutę ministrui jis išsiuntė. „Mes apie pokalbį informavome ir aš tikrai dabar nesileisiu į tokį, sakyčiau, nesolidų užsiėmimą, kuomet man rodoma, kad žinutė buvo išsiųsta ir žinutė kitoje pusėje buvo peržiūrėta, bet iš kitos pusės aš išgirstu, kad ta žinutė

kažkoku būdu nematyta“, – kalbėjo G. Nausėda. Tik nepasakė, ar informavo ministrą prieš pokalbius, ar jau po jų. Vien patikslino, kad informavo, ko gero, apie antrąjį skambutį.

Aišku viena – valstybės vadovai nesusikalba. „Tiesiog kažkoks klaidas ima žvelgiant į tą politinį teatrą, nes požiūris toks, ne kaip į darbą valstybei, o kaip į pasirodymą vienu prieš kitus. Tik reiktų nepamiršti, kad prieš armijos visai šalia“, – kalbėjo politologas Bernaras Ivanovas.“

Prie „ne juokais sudrumstų politinių vandenių Lietuvoje“ (portalas delfi.lt) prisidėjo ir Prezidento interviu britų nacionaliniam transliuotojui BBC. Kalbėdamas apie nelegalius migrantus, plūstančius iš Baltarusijos, šalies vadovas sakė: „Manau, kad yra galimybė išspręsti šią krizę, kreipiantis į poną A. Lukašenką, kaip ką tik padarė A. Merkel. Turime kalbėti su žmogumi, kuris atsakingas už tai, kas vyksta pasienyje.“ Tokie G. Nausėdos žodžiai nustebino daugelį politikų ir politologų. Juk dar prieš savaitę interviu portalui 15min.lt Prezidentas teigė, kad „Europos Sąjunga nesikalba su vadovais, kurie yra nelegitimūs“. „Įdomu, kaip galėtų Europos Sąjunga derėtis su A. Lukašenka, jeigu po rinkimų visa Europos Sąjunga, o ne atskiros jos valstybės, paskelbė, kad rinkimai yra neteisėti, neskaidrūs, jų rezultato mes nepripažįstame, vadinasi, A. Lukašenka yra nelegitimus Baltarusijos vadovas“, – tada sakė šalies vadovas. „Jis buvo ganėtinai stipriai pasisakęs prieš tai ir aš tai jo nuomonei bei argumentacijai, kuri buvo pateikta, pritariu. Gal jis tiesiog turėtų patikslinti, ką turėjo galvoje“, – žurnalistams po G. Nausėdos žodžių apie reikalą kalbėtis su A. Lukašenka teigė G. Landsbergis. „Galbūt bus

proga, patikslins. Prezidentas, nedrįsčiau manyti, kad pakeitė nuomonę per keletą dienų“, – sakė ministras.

G. Nausėda patikslino. Feisbuke jis parašė, jog kalbėjimasis nereiškia režimo legitimizavimo ar pripažinimo. „Tarptautinės bendruomenės kalbėjimasis su A. Lukašenka, siekiant išgelbėti pasienyje įstrigusius žmones, nereiškia nei režimo legitimizavimo, nei pripažinimo.“

Anot portalo lrytas.lt apžvalgininko Vytauto Bruverio, šie paskutiniai politiniai įvykiai – tai kalėdinis vakarėlis su ryškiais Užgavėnių kvailių šėlionių elementais. „O Lietuva ir miestui, ir pasauliui pateikė iki šiol bene įspūdingiausią iliustraciją apie savo, kaip tarptautinės politikos subjekto, tvirtumą ir solidumą“, – rašė jis.

Kuo gali baigtis nesutaikomas valdančiųjų ir G. Nausėdos konfliktas, portale delfi.lt svarstė politologai. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto docentas, politologas Kęstutis Girnius visiškai nesupratimu vadino pareiškimus, kad kalbėtis su A. Lukašenka nereikia. „Jei pradėdame kalbėti apie diktatorių – kada paskutinį kartą Kinijos prezidentas buvo išrinktas? Kada paskutinį kartą buvo rinkimai Kinijoje? Bet visi kalba su Kinijos prezidentu ir tai laiko visiškai normaliu dalyku. Gali A. Lukašenka nepatikti, bet jis vis tiek yra *de facto* valstybės vadovas, jis priima sprendimus“, – kalbėjo politologas. G. Landsbergio pasakymą, jog apie A. Merkel skambutį A. Lukašenkai nežinojo, K. Girnius pavadino „visiškai arogantišku“. „Kam galingiausios valstybės vadovai turėtų derinti reikalą su mažos šalies užsienio reikalų ministru? Ji pranešė G. Nausėdai, jis Prezidentas, ne G. Landsbergis“,

– sakė politologas ir tikino, jog Prezidentui ir valdantiejiems niekaip neužbaigiant nesutarimų, sudaromas neigiamas Lietuvos įvaizdis.

„Blogiausia tai, kad mes šį kartą turime susikirtimą ne vidiniais klausimais, kurie yra mūsų daržas, matomas mūsų. Čia turime situaciją, kuri susijusi su mūsų užsienio politika – kur mūsų susitelkimas ir vienodas aiškus kalbėjimas, tarpinstitucinis susikalbėjimas, vienodų žinučių siuntimas į išorę yra be galo svarbu“, – portalui kalbėjo Mykolo Romerio universiteto lektorė politologė Rima Urbonaitė. Ji teigė, jog Prezidento G. Nausėdos citatos privertė suklusti ne vieną ne dėl jų turinio, o dėl abstrakčių sakinų, kurie gali būti suprantami įvairiai. Politologė tvirtino, jog bendroji atmosfera, kuri susiklosčiusi tarp Prezidentūros ir kitų institucijų, nėra gera. „Ir tai tik dar vienas visai nesiklostančių santykių epizodas“, – savo poziciją dėstė R. Urbonaitė. Delfi.lt pašnekovė dar pridūrė, jog tokia kritika šiuo metu nėra naudinga niekam.

Politologas Mažvydas Jastramskis, matydamas susiskaldymą visuomenėje ir – pirmiausia – valdžioje, delfi.lt ragino: Prezidente, premjere, parlamentarai – vienykitės. „Lietuva nebeturi prabangos kęsti padalytą, tarpusavyje konkuruojančią valdžią.

Prezidente, premjere, parlamentarai. Ar vardan Lietuvos valstybės ir demokratijos galite išlipti iš to daržo, kurį jums apibrėžė partiniai ir kiti interesai, ideologijos, atstovavimas konkrečioms grupėms, asmeninės nuoskaudos ir konkuravimas dėl galios? Jeigu galite, tai dabar yra pats laikas.

<...> yra situacijų, pavyzdžiui, susiskaldžiusi visuomenė (nors ne į dvi dalis, bet to požymių Lietuvoje yra), karas (hibridinis), maras (COVID-19), kai bendradarbiavimas tarp politinio elito – būtinas.

<...> Nieko nėra labiau vienijančio, kaip Lietuvos valstybės saugumas. Minimalus planas – atsakant į migrantų krizę, reikia palaikyti

nuolatinę koordinaciją tarp vyriausybės, prezidentūros ir Seimo. Apimant ir vidinio atsako strategiją, ir vieningą platformą santykiuose su užsienio partneriais, visų pirma ES ir Lenkija“, – rašė autorius.

Žiniasklaidos dėmesio ir nemažai kritikos šįkart sulaukė Maskvoje Jevgenijaus Vachtangovo teatro meno vadovu dirbantis vienas žymiausių lietuvių režisierių Rimas Tuminas. Mat kalbėdamasis vienoje Rusijos televizijoje su žymiu rusų žurnalistu Vladimiru Pozneriu, kuris nėra laikomas Vladimiro Putino šalininku, R. Tuminas sakė nelaikantis rusų okupantais ir nesureikšminantis Molotovo ir Ribentropo pakto. Koks ažiotažas kilo Lietuvoje! Ir iš valdžios, ir iš jo įkurto Vilniaus mažojo teatro, ir kai kurių žurnalistų.

„Valstybinis Vilniaus mažasis teatras atsiriboja nuo Rusijos propagandiniame kanale pasirodžiusio interviu ir vedėjo išprovokuotų klausimų, į kuriuos teko atsakinėti režisieriui Rimui Tuminui.

Minėto interviu metu pasisakymai Lietuvos istoriniais, politiniais klausimais nėra teatro pozicija. Esame įsitikinę, kad menas ir kultūra – tai geriausia terpė, kurioje skaudžios istorinės patirtys įprasminamos ir išreiškiamos tam, kad jos būtų perduodamos iš kartos į kartą ir niekada nebūtų pamirštos“, – rašė teatras feisbuke.

Anot portalo lrt.lt, R. Tumino interviu paliko slogų įspūdį ir kultūros ministrui Simonui Kairiui. Pasak jo, Vilniaus mažojo teatro paskelbtas atsiribojimas nuo R. Tumino išsakytų minčių nėra pakankamas. Įdomu, kad nemažai pasipiktinusių režisieriumi, kuris Maskvoje dirba daugiau nei dešimtmetis, buvo ir 2015 metais, kai su spektakliu viešėdamas Niujorke (JAV) jis kalbėjo apie V. Putiną, kuris ne kartą yra lankęsis ir R. Tumino spektakliuose Maskvoje bei apdovanojęs teatralą Rusijos ordinu. „Būtinas griežtas, gal net žiaurus režimas, nes

tai tik šalies kūrimo pradžia. Kitaip viskas vėl virs chaosu, revoliucijomis, o to niekam nereikia“, – žiniasklaidai tada kalbėjo R. Tuminas.

Tiesa, šįkart kaltę dėl režisieriaus dalyvavimo televizijos laidoje prisiėmė jo dukra Gabrielė Tuminaitė. „Tėvas skambino man pasikonsultuoti, ar jam eiti į V. Poznerio laidą. Nes šiaip jis interviu duoda išimtinai tik teatro klausimais. Prieš mėnesį mačiau V. Poznerį TV kanale „Dožd“, jis gana kritiškai pasisakė apie žiniasklaidos cenzūrą Rusijoje. Todėl pasiūliau tėvui neatsisakyti pokalbio“, – portalui lrt.lt sakė G. Tuminaitė.

Lrt.lt mėgino susisiekti su R. Tuminu, tačiau paaiškėjo, kad režisierius hospitalizuotas Maskvoje, jam ketinama atlikti dvi operacijas. „Jokia paslaptis, kad jau septynerius metus R. Tuminas kovoja su sunkia onkologine liga, gydėsi Izraelyje, Lietuvoje, Vokietijoje. Maskvoje jį slaugo žmona, aktorė Inga Burneikaitė-Tuminienė“, – rašė portalas.

Tačiau režisierius su atgailavimu dėl savo žodžių kreipėsi į Vilniaus mažojo teatro feisbuko skaitytojus. Jis rašė: „Pripažįstu, kad eidamas duoti šio interviu padariau didelę klaidą. <...> Vėliau keletą dienų jaučiausi taip, lyg būčiau prisilietęs prie kažko šlykštaus. Jau paprašiau pirmo kanalo pateikti pilną šito įrašo versiją, nes pamačiau ir supratau, kad čia yra taip meistriškai padaryta. <...> Ir mane nori pateikti Lietuvai tokiu būdu – štai jūsų, Lietuvos, sūnelis. Štai ką jis galvoja ir kaip kalba.

<...> Jeigu lietuviai patikės Pozneriu – juk patikėjusieji turėtų mane bausti – jis bus pasiekęs savo tikslą. O kitas Poznerio ir jo bendražygių žingsnis būtų toks: jie taptų mano „gelbėtojais“, tuoj pat man pasiūlytų Rusijos pilietybę. Kadangi jau esu paskelbęs, kad „Karas ir taika“ – paskutinis mano darbas Vachtangovo teatre, tai visokie niekšeliai triumfuodami džiaugiasi, kad išeinantį galima ir išspirti.“